

Maturitní otázky

český jazyk a literatura

Nechť je toto někomu k užitku

Martin Plicka

Všem, které nebaví vypracovávání maturitních otázek, jsem vytvořil tento dokument z vlastních učebních zdrojů. V případě, že vše nedopadne dle vašich představ, nemohu za to já, tento dokument ani všechny ty nepravdivé informace, které v něm určitě jsou. Chybu hledejte JINDE!

OBSAH:

Témata šedou barvou nejsou, nebyla a nebudou

1. Antická a raně středověká literatura
2. Vývoj našeho písemnictví do poloviny 15. století
3. Renesance a humanismus
4. Od baroka k preromantismu (17. – 18. století)
5. České národní obrození
6. Česká próza 2. poloviny 19. století
7. Česká poezie 2. poloviny 19. století
8. České divadlo 19. století
9. Světová romantická literatura
10. Světová realistická literatura 19. století
11. Historická beletrie
12. Česká próza 1. poloviny 20. století
13. Česká dramatická tvorba 1. poloviny 20. století
14. Česká poezie 1. poloviny 20. století
15. Světová meziválečná literatura
16. Česká poválečná poezie
17. Česká dramatická a filmová tvorba po 2. světové válce
18. Světová literatura 2. poloviny 20. století
19. Fantazijní literatura
20. Okrajové literární žánry
21. Náš region a literatura
22. Téma 2. světové války v české próze
23. Obraz vývoje naší společnosti v české poválečné próze
24. Lidské vztahy a osudy v české poválečné próze
25. Jazyk a jeho vývoj

Řecko

Literatura vychází z mýtů. Bohové původně zvířecích podob, následně lidské podoby i vlastností kladných i záporných.

Archaické období (8.-5. st. př.n.l.)

Epika: **Homér** – bájný slepý básník

♦ *Ilias, Odyssea* – eposy

Lyrika: Básníci pobývali na dvorech vládců

Sapphó – milostné básně

♦ *Modlitba k Afrodité*

Anakreón – láska, víno,

Archilochos - *elegie* - poučné básně, *iamby* - satirické a útočné básně

Pindaros – slavnostní sborová lyrika

Próza: **Ezop**, otrok, *bajky*, omilostněn za své výstupy

♦ *Závistivý pes, Husy a jestřábi*

Atické období (5.-3. st. př.n.l.)

Drama: Dionýsie – oslavy boha Dionýsa, obřadní písně, kozlí zpěvy → Tragédie, průvod na závěr → Komédie

Jeden, pak dva (Aischylos) a tři (Sofokles) herci, sbor odpovídal, hráli jen muži

Tragédie: mýtické náměty, hrdina podléhá v nerovném boji, boží zákony jsou nevrátelné, následuje trest, i dědičný.

části: expozice (úvod), kolize (zauzlení děje), krize (vyhrocení děje) peripetie (změna), katastrofa (řešení)

Aischylos – druhý herec, bojoval u Marathónu, řeší otázky mravní povahy

♦ *Peršané*

♦ *Oresteia* – Orestes mstí vraždu otce Agamemnona, zabije matku a milence

Sofoklés – třetí herec

♦ *Antigona* – synové krále Aidipa se přou o trůn a zabijí se, nový král – strýc Kreón však dá pohřbit pouze Eteokla, protože Polynekes si přivolal k boji cizí vojska, sestra obou zesnulých ale Polyneika pohřbí a je za to zazděna zaživa, Kreóna stihne trest, jeho syn a žena spáchají sebevraždu a on zůstává sám, Antigona upřednostnila zákony lidskosti před zákony moci

♦ *Elektra* - pomsta Oresta a Elektry nad vrahy jejich otce Agamemnona

♦ *Král Oidipus* - o moci osudu, proti kterému je marné vést boj obyčejnému smrtelníkovi

Euripides - malíř, filozof, ve svém díle bojoval za práva žen a své postavy přenášel mezi obyčejné smrtelníky

♦ *Médea* – kouzelnice Médea pomůže Iásonovi k získání zlatého rouna, Iáson si ji vezme a odplují na Korint, po čase se Iáson zamiluje do dcery krále Kreonta a opouští Médeu, ta se mstí a zavraždí Iásonovu ženu, jejího otce a Iásonovy dva syny.

♦ *Elektra, Ifigenie v Tauridě*

Aristofanes – komedie

♦ *Lýsistraté, Jezdci, Žáby*

Filozofie: **Sokrates** – kladení otázek, základy etiky

Platón – žák Sokratův, založil filozof. Školu

♦ *Obrana Sokratova* - otázky o životě

♦ *Ústava, Zákony* - o uspořádání společnosti

Aristoteles – žák Platónův, učitel Alexandra Velikého, vycházel ze zkušeností.

Teorie žánrů a druhů, rozdělení dramatu, jednota místa, času, děje

♦ *Poetika, Rétorika* - spisy z oblasti estetiky

Historie: **Herodótos** - ♦ *Historie* – řecko-perské války

Thúkydídés

Řečnictví: **Démostenés** – ♦ *Filipiky proti Filipu Makedonskému*, filipiky = polemické a obranné projevy

Helénistické období (3.-1. st. př.n.l.)

- Centrum egyptská Alexandrie

Nová kom.: hrdinové středních vrstev

Menandros – ideje, srovnává člověka a zvíře, ♦ *Škarohlíd*

Idyla: milostný vztah v idealizovaném prostředí venkova

Theokritos – kromě Idyl byl dějepisec

Řím

Nejstarší období

- Inspiruje se řeckou literaturou

Livius Andronicus – pořídil ♦ *překlad Homérových Odysseje* pro školní účely

Drama: Inspiruje se řeckou „novou komedií“

Titus Maccius Plautus – výrazné charaktery, objevují se dodnes

♦ *Vychloubačný voják, Komédie o hrnci* (o lakomci), *Lišák Pseudolus* (chytrý otrok)

Klasické období

Próza: **Markus Tullius Cicero** – filozof a řečník, soudní a politické spisy, proslovy, dopisy a filozofická díla - vybroušený jazyk, logická návaznost myšlenek, řečnické otázky (používal latinu, mluvil se už italsky, jeho jazyk je vzorem dokonalé latiny ještě v humanismu)

♦ *Dvě rozmluvy* - vyšší se mají snižovat, nižší si nemají stěžovat, potřebujeme přítele, abychom se mu mohli svěřit,

- Gaius Julius Caesar** ♦ *Zápisky o válce galské*
Historie: **Titus Livius** ♦ *Od založení města* – římské dějiny
Poezie: **Titus Lucretius Carus** – naučné básnictví, O přírodě, základy materialistické filozofie
Publius Vergilius Maro
 ♦ *Zpěvy pastýřské a rolnické*
 ♦ *Aeneis* – epos, navazuje na Homéra, hlavní hrdina je Aeneas (legendární praotec římského národa). Aeneas je jediný z Trojských vojevůdců, kteří přežili, jel hledat novou zem, dostal se do Itálie, kde založil Řím.
Publius Ovidius Naso – znelíbil se císaři a byl vypovězen do vyhnanství, kde zemřel
 ♦ *Listy milostné* - fiktivní dopisy mýtických hrdinek (Médea)
 ♦ *Jak léčit lásku* - rady v lásce nešťastné
 ♦ *Umění milovat* - rady mužům a ženám, jak si počínat v lásce, více výkladové není stavěno na niterních prožitcích
 ♦ *Proměny (Metamorfózy)* - 250 mýtů a pověstí, motivem je proměna bytosti v nový tvar (zvíře věc), k níž dochází za trest nebo kvůli záchraně, začíná stvořením světa, z řeckých bájí: Daidalos a Ikaros, Odyssea, z římských: Aeneas, Romulus, dílo končí proměnou Ceasara v kometu
 ♦ *Žalozpěvy* - sbírka, v níž je vyjádřen smutek nad vlastním osudem, touha po domově
Quintus Horatius Flaccus
 ♦ *List Pisonům* – názory na formování básnického díla

Období úpadku

- Dějepis:* **Publius Cornelius Tacitus** – ♦ *Dějiny, Od smrti božského Augusta*
Próza: **Petronius** – ♦ *Satyrikon* – dobrodružný román se satyr. prvky
Filozofie: **Seneca** – filozof a literát
Phaedra – patetická tragédie
O duševním klidu – filozofický spis

Počátky středověké literatury

- počátek středověku - rok 476 - rok rozpadu římské říše
- rozkvět křesťanství, vytvoření dvou oblastí křesťanského světa - byzantské oblasti a římské oblasti, feudalismus
- zakládání prvních univerzit - *Oxford, Bologna, Paříž* - hlavní obory filozofie a teologie
- dva umělecké směry - *sloh románský* - 11. - pol. 13. stol. - obracení se k Bohu,
 - *sloh gotický* - hlavně architektonický, vzbuzení zdání nekonečného prostoru

Náboženská literatura

- od konce 5. stol. do konce 15. stol.
- **Bible** - základní kniha křesťanství (Starý zákon a Nový zákon), čtyři evangelia - vyprávění o Kristově životě, epištoly - listy apoštolů věřícím, Apokalypsa - spis o konci světa, žalmy, hymny
- další díla inspirovaná Biblí, náboženská tematika, hrdina - světec, představitel křesťanské dokonalosti
- rozvíjí se *legenda* (vyprávění o životě svatých), *duchovní píseň, modlitba, žalmy* (nářky nad osudem) a *náboženské drama* (přehrání Bible), vše psáno v latině

Hrdinská epika

- od konce 5. stol. do konce 15. stol.
- nejčastější žánr - epos, nejčastější námět - oslava šlechtice, rytíře, jeho ctností, autoři anonymní
- Francie:* **Píseň o Rolandovi** - oslavování činů rytíře Rolanda z družiny Karla Velikého
Tristan a Izolda - keltská pověst
Alexandreis - první zpracování o Alexandru Velikém, stal se oblíbeným v celé Evropě
- Španělsko:* **Píseň o Cidovi** - opěvuje udatnost španělského národního hr. Cida v bojích proti Maurům
- Německo:* **Píseň o Nibelunzích** - vražda prince Siegfrieda a pomsta jeho ženy
- Rusko:* **Slovo o pluku Igorově** - epos o poražení nájezdníků a pobytí celého pluku

Dvorská (milostná) lyrika

- od konce 5. stol. do konce 15. stol.
- Rytíř se pokouší získat přízeň vznešené paní místo hradu, poezie je označována jako trubadúrská (trubadúr, trubčák, minnesangr, ministr)
- pěvec dvorské milostné poezie, občas doprovázen hudebníkem - žakéřem
- nejoblíbenější - milostná *kanzóna* (píseň), *pastýřská píseň* (pastorela), *jitřní píseň* (svítáníčko), *epistola* (milostný list), další náměty
- přírodní a společenské
- později rozvoj *fabliaux* - komická veršovaná povídka s náměty ze života, oblíbená byla bajka
- Rusko* - *byliny* - typická ruská poezie, opěvování bohatýrů - **Ilja Muromec a Slavík loupežník**

Humanismus a renesance

- Středem pozornosti se stává člověk, rozhoduje se samostatně nikoli jako příslušník společnosti. Je upřednostňován rozum nad náboženskou vírou.
- Rozvíjí se zkoumání přírodních věd, vynálezy, kompas umožní zámořské cesty, objevy, rozvoj trhu. Vzniká spol. vrstva – měšťané
- Člověk nemá pevné místo ve společnosti, může se vypracovat, nebo propadnout, záleží na jeho schopnostech.

Itálie (od 14. st.)

Dante Alighieri ♦ *Božská komedie* – má středověké zvyklosti. Autor prochází peklem, očistcem, rájem. Průvodcem je mu Vergilius, před rájem na něj čeká Beatrice.

Francesco Petrarca ♦ *Zpěvník* – sonety jeho lásce Lauře. (Sonety Lauře). Trubadúrská lyrika.

Giovanni Boccaccio

♦ *Dekameron* – cyklus sta novel, milostné téma pojaté bez zábran. 7 dam a 3 muži ujeli na venkov před morovou nákazou. Po deset dní každý vypráví svůj příběh. Ukazují vlastnosti vyprávěčů.

Francie:

Francois Villon – vysoké vzdělání, žil na okraji společnosti, byl ve vězení. První z prokletých básníků. Villonská balada

♦ *Odkaz, Závěť* (Malý a velký testament) hrdinové oceňují obyčejné dary života

Francois Rabelais – syn právníka, vstoupil do kláštera, později se stal lékařem.

♦ *Gargantua a Pantagruel* – pětidílné příběhy dvou obrů, otce a syna. Velikost obrů mu umožňuje zveličovat veškeré neduhy své doby. Především organizaci výchovy a vzdělání založeném na pouhém biflování textů.

Španělsko:

Miguel de Cervantes Saavedra – zeman, v armádě mu ochrnula levá ruka, stal se výběřím daní, procestoval Španělsko.

♦ *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha* – Vysmívá se kultu rytířství, který díky vynálezu stělného prachu vymizel. Don Quiote žije pod ideálem rytířství, dvoří se paní svého srdce, Dulcinee. Ale navenek jeho chování budí posměch (boj s větrnými mlýny).

Lope de Vega – dramatik

♦ *Fuente Ovejuna (Ovčí pramen)* – Vzpoura sedláků proti feudálnímu pánovi. Kolektivní hrdina (vesnice).

Tirso de Molina

♦ *Svůdce sevillský a kamenný host* – uvedl postavu Dona Juana – bezohledného svůdce, který si žije po svém.

Anglie:

William Shakespeare – člen řady hereckých společností, dramatik

Tragédie: ♦ *Romeo a Julie, Othello, Macbeth, Hamlet, Král Lear*

Komedie: ♦ *Zkrocení zlé ženy, Sen noci svatojánské, Komedie plná omylů, Jak se vám líbí, Večer tříkrálový*

Historické: ♦ *Jindřich VI., Richard III., Julius Caesar*

Čechy:

- V Čechách se prosazuje více humanismus. Od dob Karla IV. Ten pozval Franceska Petrarca do Prahy.

Latinsky: **Jan z Rabštejna** – katolický šlechtic

♦ *Dialog* – kládí zájem celé země nad náboženské ohledy, podpora Jiřího z Poděbrad. Vážil si Cicerona

Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic – básník, ♦ *Satira k svatému Václavovi*

Jan Campanus Vodňanský – básník, známý z díla Zikmunda Wintera Mistr Kampanus

Česky: **Viktorin Kornel ze Všehrd** – Právnícké dílo. Český spisovatel se má vzdělávat latinsky, ale psát česky. Krásný na díle má být především jazyk. Ustaluje se podoba spisovného jazyka. Nejenom z latiny do něj vnikají další slova a vazby.

Vavřinec Benedikt z Nudožer ♦ *Mluvnice*

Daniel Adam z Veveslavína – spisovatel a majitel tiskárny a nakladatelství. Rozšířil literaturu mezi lidi (kalendáře=směsice článků na každý den). Veveslavínská doba = Zlatý věk českého písemnictví, Veveslavínská čeština

Jednota bratrská

- vyznávali učení Petra Chelčického, odmítali světskou moc. Menší a větší stránka - kvůli názorům na vyšší vzdělání.

♦ *Bible kralická*

Jan Blahoslav – biskup jednoty bratrské

♦ *Filipika proti misomusům* – člověk má získávat vzdělání, pokud je to prospěšné ostatním lidem.

♦ *Kancionál Šamotulský* – sborník písní

♦ *Musika* – zásady skládání písní v češtině

♦ *Gramatika česká* – snaží se vymístit z češtiny slova cizího původu.

♦ *Vady kazatelův* – příručka usilující o zvýšení úrovně mluvených projevů

♦ *Překlad Nového zákona* – přispěl k vydání bible kralické

Václav Hájek z Libočan – katolický kněz

♦ *Kronika česká* – není moc věrohodná, ale vyniká poutavým zpracováním

Cestopisy: **Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic**

♦ *Putování aneb Cesta z království Českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Judské a dále do Egypta*

Oldřich Prefát z Vlkanova ♦ *Cesta z Prahy do Benátek a odtud potom o moři až do Palestiny*

Obliba zábavné literatury, kronik: postavy doktora Fausta, Enšpigla, Jana Palečka (šaška Jiřího z Poděbrad)

Hynek z Poděbrad – překlad části Dekameronu,

Marco Polo – ♦ *Milion* - cestopis, **Mandevillův** cestopis

Baroko

Renesanční člověk při cestě vzhůru za sebou nechal spoušt'. Bouře vyvrcholily v třicetiletou válku. Chudoba, nemoci, útoky Turků
Motivem baroka je smrt, věčnost. Intenzivní prožitek víry. Vše je vůlí Boha. Barokní umění má člověka ohromit, ukazuje jeho nicotu.

Španělsko: - kolébka baroka (od pol. 16. st.).

Terezie z Ávily, Jan z Kříže – mystická lyrika - touha splynutí osamělé duše s Bohem.

Luis de Góngora y Argote

Pedro Calderón de la Barca - je znát boží záměr, ale neupírá člověku svobodnou volbu mezi dobrem a zlem.

♦ *Velké divadlo světa, Život je sen, Sudí zalamejský* – námět jako Fuente Ovejuna od Lope de Vegy

Itálie: **Torquato Tasso**

♦ *Osvobozený Jeruzalém* – snaha o obdobu antického eposu. Boj. a milost. scény při obléhání Jeruzaléma křižáky.

Giambattista Marino

Německo: **Friedrich von Spee** ♦ *Vzdoroslaviček*

Andreas Gryphius

Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen

♦ *Dobrodružný Simplicius Simplicissimus* – 30letá válka. Hrdina se touží pod vlivem špatností světa uzavřít do svého nitra. Skončí na pustém ostrově.

Anglie: **John Milton**

♦ *Ztracený ráj* – inspirováno biblií, souboj dobra a zla v lidském nitru.

Čechy:

- Literatura je ovlivněna třicetiletou válkou a bitvou na Bílé hoře. Jezuité – tendence k rekatolizaci Nekatolická inteligence byla nucena odejít.

Domácí lit.: - pololidová tvorba, věnovali se jí venkované – interludia (krátké hry), jarmareční písně, knížky lidového čtení.

Vzniká mnoho lidové slovesnosti: pohádky, pověsti, báje, přísloví, říkadla.

Bedřich Bridel ♦ *Co Bůh? Člověk?* - ukazuje nicotu člověka

Bohuslav Balbín – jezuita, zklamán pobělohorskou situací.

♦ *Výtah z dějin českých, Rozmanitosti z historie Království Českého* - část *Učené Čechy*

♦ *Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště českého* – reakce na úpadek češtiny, na slova cizího původu.

Václav Jan Rosa – tzv. brusič – lidé, kteří slova cizího původu nahrazovali českými ekvivalenty

♦ *Čechořečnost* – latinsky psaná gramatika.

Adam Michna z Otradovic

♦ *Loutna česká, Česká mariánská muzika, radostná i žalostná* – vánoční písně, např. Chťic aby spal.

Exulantská lit.:

Jan Amos Komenský – po Bílé hoře žil v Lešnu, za švédsko-polské války po požáru (ztráta 30 let hromaděných podkladů) musí kvůli katolizaci Polska odejít do Amsterdamu.

- *Pansofické (vševědné) dílo:* - encyklopedie

♦ *Hlubina bezpečnosti, Předchůdci vševědy, Cesta světla, Všeobecná porada o nápravě věcí lidských*

- *Pedagogické dílo:* rozdělení dětí podle věku. Vzdělání pro všechny.

♦ *Orbis pictus* – obrázkový slovník, *Schola ludus* – školní hry jako návod k výuce,

♦ *Didactica Magna* – postupy při výchově žáka, *Informatorium školy mateřské* – o předškolní výchově.

- *Odrážející jeho pocity:*

♦ *Listové do nebe* – dopisy adresované Ježíšovi., Truchlivý

♦ *Labyrint světa a ráj srdce* – jako poutník hledá smysl života. Nachází jej ve svém nitru. Řešením je návrat k Bohu.

Klasicismus

Ve Francii po 30leté válce za Ludvíka XIV. („Stát jsem já“), panovnický absolutismus. Opírá se o rozum (René Descartes – „Myslím, tedy jsem“), o panovníka (jen ten může nastolit pořádek), v Antice hledá přímé vzory. Přesný řád. Vyšší (tragédie, hrdinou šlechtici) a nižší žánry (komedie, měšťané). Zákon místa, času, děje.

Francie: **Pierre Corneille** ♦ *Cid* - Rodrigo miluje Ximénu, zabije tchána. Vyznamená se v boji proti Maurům, panovník nařídí smír.

Jean Racine ♦ *Faidra* – Lásku druhé manželky krále Thésea Faidry k vlastnímu synovi.

Molière – snažil se napsat velkou tragédii, ale zůstal u komedií. Příznačná je výrazná vlastnost hl. hrdiny.

♦ *Don Juan neboli Kamenná hostina* (bezcharakterní svůdce), *Lakomec* (Harpagon), *Misanthrop* (zastánce pravdy a spravedlnosti, samotář), *Tartuffe* (svatoušek a lstivý člověk), *Zdravý nemocný* (hypochondr Argan)

Jean de la Fontaine ♦ *Bajky*

Itálie: Commedia dell'arte – improvizované, postavy charakterizovány maskou, kostýmem.

Carlo Goldoni ♦ *Sluha dvou pánů, Poprask na laguně.*

Rusko: **Lomonosov** – psal ódy na cara, získával tak finance pro vědecké účely

Osvícenství

Rozumový přístup ke skutečnosti. O slovo se hlásí opět měšťanstvo. Odpor církve. Bůh jen stvořil svět – deismus, nebo vůbec neexistuje – ateismus. Stoupá význam vzdělání, výchovy. Lidé se snaží proniknout k tajemstvím přírody.

Francie: **Charles-Louis de Montesquieu**

- ♦ *O duchu zákonů* – je proti absolutní moci panovníka, nutná nezávislost výkonné, zákonodárné a soudní moci.
- ♦ *Perské listy* – soudobá Francie očima dvou Peršanů

Voltaire – odpůrce útlaku

- ♦ *Úvaha o metafyzice, Prvky Newtonovy fyziky*
- ♦ *Filozofický slovník* – vztah k náboženství
- ♦ *Oidipus* – div. hra, *Panna* – epos zesměšňující mýtus o Johance z Arku
- ♦ *Candide neboli Optimismus* – hrdina prochází životními situacemi. Člověk má moc nepodlehout silám zla.

Denis Diderot

- ♦ *Encyklopedie neboli Racionální slovník věd, umění a řemesel* - jeden z tvůrců
- ♦ *List o slepých pro ty, co vidí* – upřednostňuje rozum, setkal se s odporem církve, byl ve vězení
- ♦ *Jeptiška* – Nemanželská dívka je nucena ke vstupu do kláštera. Je zde zneužívána, než uteče.
- ♦ *Jakub fatalista a jeho pán* – Ukazuje, jak moc je konání člověka ovlivněno okolnostmi.

Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais

- ♦ *Lazebník sevillský, Figarova svatba* – komedie

Anglie: **Daniel Defoe**

- ♦ *Život a zvláštní podivná dobrodružství Robinsona Crusoe, námořníka z Yorku* – oslava lidského umu.

Jonathan Swift

- ♦ *Gulliverovy cesty* – poutě po 4 fiktivních světech – liliputánů, obrů, bláznivých učenců a ušlechtilých koňů

Rusko: **Alexandr Nikolajevič Radiščev**

- ♦ *Cesta z Petrohradu do Moskvy* – obraz ponižování nevolníků; byl kritizován, spáchal sebevraždu

Ivan Andrejevič Krylov

- ♦ *Bajky* – obraz soudobého Ruska.

Preromantismus

Vznikal souběžně s osvícenstvím. Rozum člověku nestačí. Jediné, na co se může spolehnout, je cit. Autoři jsou též odpůrci civilizace. Tématy se stávají civilizací nedotčené kraje, dávné doby, exotické kraje a odlehlý venkov, obdiv lidové slovesnosti. Někteří se snažili o emocionální intenzitu díla. Vzniká tak sentimentální román, povídka.

Anglie: **Samuel Richardson**

- ♦ *Clarissa aneb Historie mladé dámy* – Hrdince je odpírána láska kvůli nerovnosti postavení, spáchá sebevraždu.

Laurence Sterne

- ♦ *Život a názory blahorodého Tristrama Shandyho*

Thomas Percy

- ♦ *Památky starodávné anglické poezie* – sbírka lidové slovesnosti, hlavně z 15. – 17. st.

James Macpherson

- ♦ *Básně Ossianovy* – písně bájného keltského barda, podvrh

Francie: **Jean-Jacques Rousseau** – člověk je dobrý, špatně jedná pod vlivem civilizace. Nápravou je návrat k přírodě.

- ♦ *Emil* – popisuje výchovu ideálního jedince
- ♦ *Julie neboli Nová Heloisa* – vliv sociální nerovnosti na člověka a lásku

Antoin-Francois Prévost

- ♦ *Manon Lescaut* – historie lásky, kterou poznamenala chudoba.

Německo: **Johann Gottfried Herder**

- ♦ *Lidové písně* – sbírka lidové poezie
- ♦ *Myšlenky k filozofii dějin lidstva* - Lidstvo se rozvíjí nestejně. Jeden národ je vždy vpřed, v budoucnu Slované.

Johann Wolfgang Goethe – hnutí mladých měšťanů „Sturm und Drang“ (bouře a vzdor), byly proti postavení šlechty.

- ♦ *Utrpení mladého Werthera* – část v dopisech, část deník. Láska k snoubence svého přítele. Spáchá sebevraždu.
- ♦ *Ifigenie na Tauridě, Egmont, Torquato Tasso* – tragédie
- ♦ *Viléma Meistera léta učednická, Viléma Meistera léta tovaryšská aneb Odříkání* – každý musí sloužit celku
- ♦ *Faust* – sázka d'ábla a Boha o hodnotě člověka. Faust se upíše d'áblu, když bude v životě spokojen. Dábel mu

nabídne moc, lásku, vzdělání. Uspokojí ho až fakt, že pomohl lidem – zachrání se.

Friedrich Schiller

- ♦ *Óda na radost* – zhudebnil Beethoven v 9. symfonii
- ♦ *Loupežníci, Úklady a láska* – dramata

Gottfried August Bürger

- ♦ *Podivuhodné cesty barona Prášila*

1. vlna národního obrození (2. pol. 18. st.)

Probíhá v duchu osvícenství. Reformy Marie Terezie (povinná školní docházka, omezení roboty, zrušení jezuitský řád) a Josefa II. (toleranční patent, zrušení nevolnictví). Snaha o centralizaci moci a jazykové unifikaci. Rakousko průmyslově zaostávalo, zrušení nevolnictví umožnilo pohyb česky mluvících do měst.

Zemské vlastenectví – šlechta, jazykové vlastenectví – modernější.

Historie:

1790 – Královské česká společnost nauk, význam měla především skupina kulturních historiků. Čeština nebyla připravena hrát roli uměleckého jazyka. Puristé – pokračovatelé Rosovi, neuspěli.

F. M. Pelc vydává Balbínovu *Obranu jazyka slovanského, zvláště českého* doplněnou o další „obrany“.

Josef Dobrovský – jazykovědec, psal německy, čeština neměla odborné názvosloví, aby se po letech vědělo, že čeština byla, nevěřil v její udržení.

♦ *Dějiny české řeči a literatury* - Nejlépe na tom byla čeština v době veleslavínské. Odsuzuje barokní umění.

♦ *Podrobná mluvnice jazyka českého*

♦ *Německo-český slovník* – distancoval se od barokních novotvarů, zásoba klasického období je dostatečná.
základ z kralické bible.

Poezie: - hlavní pozornost byla k obdobím před barokem, hlavně klasicismu.

Václav Thám

♦ *Básně v řeči vázané* – sbírka, texty starších autorů, kteří tenkrát bývali souzeni, texty nových autorů, Anakreontská poezie – opěvují víno, ženy, zpěv.

Antonín Jaroslav Puchmajer – skupina „první novočeská škola básnická“ (mj. i **Šebestián Hněvkovský**)

♦ *Sebrání básní a zpěvů, Nové básně* – bohatší repertoár žánrů

Próza:

Václav Matěj Kramerius – vydával pražské poštovské noviny, nakladatelství *Česká expedice*

- vydával předně knížky z veleslavínské doby a knížky lidového čtení. Sledoval především lidovýchovné cíle.

Druhá linie tvorby se věnoval zábavnosti → Rytířské příběhy, cestopisy, robinzonády.

Divadlo: - Divadla: z tržnice V Kotcích, Nosticovské divadlo (Stavovské), Bouda (1. samost. divadlo), U Hybernů.

Václav Thám – herec a autor, mnoho hist. her, velmi přispěl k rozvoji divadla, píše o něm Jirásek – F. L. Věk

♦ *Vlasta a Šárka, Břetislav a Jitka* – historické hry

♦ *Kníže Honzík* – 1. česká hra

2. vlna národního obrození (20. léta 19. století)

Vlastenectví jazykové. Čeština nemá pro umělecký a odborný jazyk dostatečnou slovní zálohu. Inspirace důrazem na cit z preromantismu. Herder, preromantik – slovanské národy pohrají velkou úlohu v budoucnosti.

Josef Jungmann – jazykovědec

♦ *O jazyku českém* – distancuje se od územního vlastenectví. Čechem je ten, který česky smýšlí, mluví a píše.

♦ *Krok* – 1. vědecký časopis v češtině

♦ *Slovník česko-německý* – obohatil češtinu o nová a zapomenutá slova, tvorba odborného jazyka

♦ *Slovesnost* – teorie literatury, učebnice, učil na litoměřickém gymnáziu nepovinou češtinu

♦ *Historie literatury české* – soupis tehdy známých literárních památek

♦ překlady *Atala* od F. R. Chateaubrianda, *Ztracený ráj* Johna Milтона

Pavel Josef Šafařík

♦ *Slovanské starožitnosti* – Slované hráli rovnocennou úlohu

František Palacký

♦ *Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě* – nejdříve německy, pak česky, končí s nástupem Habsburků - cenzura

Rukopis královédvorský a zelenohorský – stojí za nimi Václav Hanka a Josef Linda, byly stylizovány jako součást delšího sborníku a hlásili se do 12. – 13. století, respektive 9. – 10. st. Dobrovský jediný nevěřil v jejich pravost – bylo to v rozporu s jeho poznatky.

Josef Kollár – hlásil se myšlence vzájemnosti slovanských národů a existence silného ruského národa.

♦ *Slávy dcera* – dcera bohyně Slávy Mína – jeho láska se stala ideálem ženy.

František Ladislav Čelakovský

♦ *Slovanské národní písně* – sbírka lidové slovesnosti

ohlas = sbírka, umělé dílo, opírá se o postupy lidové slovesnosti, tváří se, že lidovou slovesností je.

♦ *Ohlas písní ruských* – epika, hrdinské eposy, historické zpěvy, zpěvy zvířecí, písně.

♦ *Ohlas písní českých* – lyrická, písně elegické, naivní, žertovné, popěvky

Próza a drama:

Václav Kliment Klicpera – díla bylo nutno adaptovat, díla by vypadala nesrozumitelně

♦ *Točník* – povídka

♦ *Divotvorný klobouk, Každý něco pro vlast!, Hadrián z Římsů* – dramata

3. vlna národního obrození

Nová generace inspirovaná romantismem. Sílí společenský život, styl *biedermeier*.

Karel Hynek Mácha – žil v Praze, pak pracoval v advokátní kanceláři v Litoměřicích. Jeho láska – Eleonora Šomková
Měl vřelý vztah ke své zemi, situaci země považuje za osobní záležitost.

- ♦ *Křivoklad* – kat, levoboček, usiluje o to, aby byl uznán členem královského rodu.
- ♦ *Návrat, Pouti krkonošské, Obrazy ze života mého* (části Večer na Bezdězu, Marinka – dívka ze zchudlé rodiny)
- ♦ *Cikáni* – otec rakouský důstojník, týral manželku, měl milenkou, sounáležitost s kočovným životem.
- ♦ *Máj* – 4 zpěvy a 2 intermezza. Vilém zabije milence dívky Jarmily, byl to jeho otec. Je ve vězení a bude popraven. Vilém pak rozjímá ve vězení, lpí na životě. Hynek mluví prostřednictvím do Viléma.

Josef Kajetán Tyl - Tlaku podmínek se dá odolat pouze pozitivní prací pro národ. Koncepce lidovýchovné literatury – orientace na nižší vrstvy.

Próza:

- ♦ *Rozervanec* – kritika lidí, u nichž situace probouzí pocity skepse – Mácha
- ♦ *Poslední Čech* – snažil se stejně zapůsobit na šlechtu, kritika od K. H. Borovského
- ♦ *Ze života chudých, Dekret Kutnohorský*

Žurnalistika: Květy, vědecká revue Vlastimil, Pražský posel, Sedlské noviny

Drama:

- ♦ *Fidlovačka* – vlastenecká
- ♦ *Čestmír*
- ♦ *Pražský flamendr, Paličova dcera* – soudobý život
- ♦ *Strakonický dudák, Lesní panna* – báchorky
- ♦ *Kutnohorští havíři, Jan Hus* – historické

Karel Jaromír Erben – důležitou roli hrají mýty, mýtus o sudičkách

- ♦ *Písně národní v Čechách, Prostonárodní české písně a říkadla* – sbírky lidové lyriky a drobné epiky
- ♦ *Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních* – vyšel po smrti jako České pohádky
- ♦ *Kytice* – sbírka balad, pokud se člověk proviní, čeká ho trest, pokud si vinu včas neuvědomí
- ♦ *Věštkyně* – dovětek ke Kytici

Karel Havlíček Borovský – byl v Rusku, po návratu kritika Tylova Posledního Čecha, internace v Brixenu

Žurnalista - Pražské noviny (příloha Česká včela), Národní noviny (Šotek), Slovan – zužitkoval zde své zkušenosti z Ruska

- ♦ *Slovan a Čech, Obrazy z Rus* – reportáže
- ♦ *Duch Národních novin* – výběr článků

Poezie:

- ♦ *Křest svatého Vladimíra* – satirická skladba, bůh ztrácí svou svrchovanost, je sluhou panovníka
- ♦ *Král Lávra, Tyrolské elegie* – kritizuje samovládu panovníka
- ♦ *Epigramy* – Králi, Církvi, Vlasti, Múzám, Světu.

Božena Němcová – cestovala s manželem po zemi

- ♦ *Národní báchorky a pověsti*
- ♦ *Slovenské pohádky a pověsti*
- ♦ *Obrazy z okolí domažlického* a jiné. – popisuje život venkovského lidu, na Domažlicku pobývala.
- ♦ *Karla, Divá Bára, Pan učitel* – povídky, osoba vždy obětává
- ♦ *Pohorská vesnice, V zámku a podzámčí* – novela, porovnání s bohatými a privilegovanými
- ♦ *Babička* – útěk do rodného kraje, touha po lepším světě

Česká próza 2. poloviny 19. století

1848 – povstání, 1850(48) – Bachův absolutismus, 1960(58) – pád, rozmach kulturního života.

Májovci (60. léta) – almanach Máj (poprvé 1858), střet s „národní školou“ Jakuba Malého, výchova v duchu ideálu. Otevírali se Evropě.

Jan Neruda – pocity vydědence, jako Mácha, upozornil na sebe sbírkou Hřbitovní kvítí.

- ♦ *Arabesky* – soubor povídek, ♦ *Byl darebákem* – povídka, vlastní sebeanalýza
- ♦ *Povídky malostranské* – z jeho rodného prostředí, zobrazuje přetvářku a předsudky zdejších lidí
- ♦ *Obrazy z ciziny, Studie krátké a kratší, Žerty hravé a dravé* – výběr fejetonů z Národních listů (celkem 2500 ks)

Vítězslav Hálek – vydával školní časopis, byl vyšetřován, v Národních listech, Květech

- ♦ *Alfred* – byronská povídka, lepší úvod do literárního života než Neruda
- ♦ *Na vejminku* – vesnické povídky, zobrazoval kruté jednání mezi příslušníky i jedné rodiny.
- ♦ *Poldík rumař* – z městského prostředí
- ♦ *Epištoly k našemu studentstvu* – fejetony, výzvy k budoucí generaci

Karolína Světlá – vyrůstala v patricijském prostředí, vdala se za prof. Mužáka, po smrti dítěte odjeli do Podještědí

- ♦ *První Češka, Zvonečková královna* – romány z pražského prostředí, jak se prosazovalo vlastenectví, odolávání církvi
- ♦ *Černý Petříček* – František – nemanželský → klášter, zamiluje se do Stázičky, odchází
- ♦ *Vesnický román, Kříž u potoka, Kantůrčice* – z Podještědí, mravně silná žena se obětuje ve prospěch svého muže
- ♦ *Frantina, Nemodlenec* – útlaky panstva a církve
- ♦ *Upomínky, Z literárního soukromí* – memoáry

Jakub Arbes – romaneta – krátká prozaický útvar – tajemství, nadpřirozené jevy, objasněno pomocí vědy

- ♦ *Ďábel na skřipci, Sívooký démon, Ukřižovaná* – filozofické nebo psychologické poznatky
- ♦ *Svatý Xaverius, Etiopská lilie* – opírají se o znalost přírodních věd
- ♦ *Šílený Job, Advokát chud'asů* – talentovaný jedinec, který nemůže za daných politických podmínek uplatnit znalosti.
- ♦ *Newtonův mozek* – ukořistění Newtonova mozku za účelem sestrojení stroje času, dějiny lidstva jsou dějinami válek.
- ♦ *Kandidáti existence* – sociální román

Ruchovci (70. léta) – almanach Ruch – škola národní, zabývali se národními otázkami

Svatopluk Čech – *Broučkářdy*, hrdinou je přízemní měšťan pan Brouček

- ♦ *Nový epochální výlet pana Broučka tentokrát do XV. století* – odvážní husité
- ♦ *Výlet pana Broučka do Měsíce* – měsíční zájem o kulturu
- ♦ *Jestřáb kontra Hrdlička* – dvě opačné povahy

Eliška Krásnohorská – libreta k Smetanovým operám

Lumírovci (70. léta) – časopis Lumír – škola kosmopolitní, inspirovali se světovou literaturou

Jaroslav Vrchlický – překlady od Danta až k Baudelairovi,

- ♦ *Cyrano de Bergerac*, dramata *Noc na Karlštejně, Hyppodamie*

Julius Zeyer

- ♦ *Jan Maria Plojhar* – námořník, vztah se zkaženou paní Dragopulos, souboj za urážku národa, postupně umírá
- ♦ *Román o věrném přátelství Amise a Amila* – francouzští rytíři

Josef Václav Sládek – obě větve, básník a překladatel (Byron, Shakespeare)

Historická próza:

Alois Vojtěch Šmilovský

- ♦ *Za ranních červánků* – odpor k náboženskému tmářství

Josef Svátek

- ♦ *Paměti kata Mydláře*

Zikmund Winter – důkladná znalost archivních materiálů

- ♦ *Nezbedný bakalář*
- ♦ *Mistr Kampanus* – Jan Kampanus přestoupí ke křesťanství, aby zachránil univerzitu před jezuitu, zmýlil se, zabil se.

Václav Beneš Třebízský – husitství a doba pobělohorská

Alois Jirásek – rozsáhlá díla, o slavných dobách, proti Rakousku, kolektivní hrdinové

- ♦ *Staré pověsti české*
 - ♦ *Mezi proudy, Proti všem, Bratrstvo, Husitský král, V cizích službách* – o husitství
 - ♦ *Temno* – o době pobělohorské
 - ♦ *Psohlavci, Skály, Skaláci* – selské bouře
 - ♦ *F. L. Věk, Filosofská historie* – národní obrození
 - ♦ *Vojnarka, Otec* – ze současnosti;
 - ♦ *Z Čech až na konec světa* – přepracováno od V. Šaška z Bříkova
- Hry* - pohádková *Lucerna* a *Jan Hus, Jan Žižka, Jan Roháč*

Krit. realismus (venkov): přesné zachycení skutečnosti, dodávali vlastní zkušenost, přizpůsobovali se vědě, zkoumají společnost.

Karel Václav Rais

- ♦ *Výminkáři, Horské kořeny, Potměchuť, Rodiče a děti* – lidská chamtivost a sobectví. Děti se nestarají o své rodiče
- ♦ *Kalibův zločin* – dobrák, je okolím dohnán k vraždě
- ♦ *Zapadlí vlastenci* (inteligence na venkově), *Západ, Pantáta Bezoušek* (stařeček) – idyly

Alois Mrštík

- ♦ *Rok na vsi*

Antal Stašek – Krkonoše, zde lidé pracují v manufakturách, ztrácejí práci, spiritismus – vyvolávají duchy

- ♦ *Blouznivci našich hor, O ševci Matoušovi* (!1932) – sociální román

Tereza Nováková

- ♦ *Děti čistého živého*

Žánrový realismus (město):

Ignát Herrmann – žánrové obrázky – komentuje situaci

- ♦ *U snědeného krámu* – dobrák se stane obětí chamtivé ženy, umírá, žena odchází
- ♦ *Otec Kondelík a ženich Vejvara*

Naturalismus:

Josef Karel Šlejhar

- ♦ *Kuře melancholik*

Matěj Anastasia Šimáček

- ♦ *Duše továrny*

Karel Matěj Čapek Chod

- ♦ *Kašpar Lén mstitel* – je souzen pro podezření z vraždy, zabije se v soudní síni
- ♦ *Turbína*

Vilém Mrštík

- ♦ *Pohádka máje*
- ♦ *Santa Lucia*

Česká poezie 2. poloviny 19. století

Májovci (50 – 60. léta) – almanach Máj (poprvé 1858) – oddanost češtině, nespokojenost se společností, střet s „národní školou“ Jakuba Malého, výchova v duchu ideálu. Otvírali se Evropě.

Jan Neruda – 6 sbírek, vlastenecké básně, městské téma, na rozdíl od Máchy realista

- ♦ *Hřbitovní kvítí* – pocity vydeděnce, jako Mácha
- ♦ *Knihy veršů*
- ♦ *Písně kosmické* – postavení českého národa, vlastenectví, mechanismy ve vesmíru platí i na Zemi
- ♦ *Prosté motivy* – pocity osamělého stárnoucího muže ve sledu ročních období
- ♦ *Balady a romance* – epika, Romance o Karlu IV.
- ♦ *Zpěvy páteční* – nedokončeno

Vítězslav Hálek – vydával šk. časopis, byl vyšetřován, v Národních listech, Květech, ne tolik vlastenec, vesnické téma

- ♦ *Večerní písně* – psaníčka jeho milé
- ♦ *V přírodě* – přírodní lyrika
- ♦ *Pohádky z naší vesnice* – všiml si společenských problémů

Ruchovci (70. léta) – almanach Ruch – škola národní, zabývali se národními otázkami

Svatopluk Čech

- ♦ *Jitřní písně* + *Nové písně* – politika, lyrika
- ♦ *Písně otroka* – o těžkém životě otroků, vzbouřili se proti vykořisťování, chtěl upozornit na postavení dělníků u nás a že se musí sociální problémy řešit dřív, než dojde ke vzpouře.
- ♦ *Lešetínský kovář* – venkov, příběh kováře, snaží se ubránit kovárnu a vesnici před pronikáním německého živlu
- ♦ *Husita na Baltu*, *Žižka*, *Adamité*, *Roháč na Sióně* – historické

Lumírovci (70. léta) – časopis Lumír – škola kosmopolitní, inspirovali se světovou literaturou

Jaroslav Vrchlický – využíval často zvláštní básnické formy (Sonety, rondely, gazely, tercíny), sbírky odrážely pocity, překlady, ukazoval tak nové trendy, seznamoval s kulturou.

- ♦ *Hudba v duši*, *Motýli všech barev*, *Dojmy a rozmary*, *Poutí k Eldorádu* – milostná lyrika, šťastné manželství
- ♦ *Skvrny na slunci*, *Než zmlknu docela*, *Okna v bouři* – pesimističtější, krize v manželství
- ♦ *Strom života* – vyrovnání se s problémy
- ♦ *Zlomky epepeje* – cyklus sbírek a básní s historickou tematikou, lidstvo se zpronevěřilo svým cílům, byl inspirován

Legendou věků Viktora Huga, snažil se zachytit vývoj lidstva od nejstarší doby po současnost, příběhy z prehistorie – renesance, vybíral si jen jednotlivé události nebo osoby z našich i světových dějin

Julius Zeyer

- ♦ *Výšehrad* – hrdinská epika
- ♦ *Karolínská epepej* – 4 veršované příběhy, hrdiny rytíři, vyzdvihuje jejich vlastnosti (odvaha, galantnost)
- ♦ *Čechův případ*

Josef Václav Sládek – stále na jiné straně, zpěvné verše, přeložil celého Shakespeara

- ♦ *Básně*, *Jiskry na moři* – tématem dočasnost lidské existence, dotýká se smrti
- ♦ *Na hrobech indiánských* – zkušenosti z Ameriky, útlaky indiánů, odvrácená tvář svobodné Ameriky
- ♦ *Světlou stopou*, *Na prahu ráje*, *Sluncem a stínem* – radostnější, obrazy z dětství, venkova, obraz zdejších rolníků
- ♦ *Zlatý máj*, *Skřivánčí písně*, *Zvony a zvonky* – určeno přímo dětem, pozvedl úroveň literatury určené mládeži
- ♦ *Selské písně a České znělky* – téma venkova

České drama 19. století

1. vlna NO:

Václav Thám – divadlo Bouda, na Václavském náměstí, zbouráno

- ♦ *Vlasta a Šárka*
- ♦ *Břetislav a Jitka* – historické hry

2. vlna NO:

Václav Kliment Klicpera – jeho hry bylo nutno podrobit adaptaci

- ♦ *Divotvorný klobouk*
- ♦ *Každý něco pro vlast!*
- ♦ *Hadrián z Římsů*

3. vlna NO: - doba Metternichova absolutismu

Josef Kajetán Tyl – ze situace lze uniknout jen pozitivní prací pro národ, koncepce lidovýchovné literatury, psal hry pro Stavovské (Tylovo) divadlo v Praze. Měl smlouvu, napsat jednu za čas českou hru pro Stavovské divadlo.

- ♦ *Fidlovačka* – vlastenecká
- ♦ *Čestmír* – pro národ je důležitá práce, nikoli skepse
- ♦ *Pražský flamendr, Paličova dcera* – soudobý život, jak se má chovat pravý vlastenec
- ♦ *Strakonický dudák, Lesní panna* – báchorky, umělci nemají chodit do ciziny, mají zůstat doma.
- ♦ *Kutnohorští havíři, Jan Hus* – historické, povzbuzení vlasteneckého nadšení

Májovci:

Vítězslav Hálek – veršovaná dramata

Ruchovci:

Eliška Krásnohorská – libreta ke Smetanovým operám

Lumírovci:

Jaroslav Vrchlický

- ♦ *Hippodamie* – na náměty antických mýtů, známá z adaptace melodramu s hudbou Zdeňka Fibicha.
- ♦ *Noc na Karlštejně* – komedie, známé zpracování jako televizní muzikál Zdeňka Podskalského (Brodský, Brejchová)

Julius Zeyer

- ♦ *Stará historie* – veselohra, podle italské komedie dell'arte - improvizace, charakteristika maskou, kostýmem.
- ♦ *Radúz a Mahulena* – pohádka o věrné lásce, hudba Josef Suk

Josef Václav Sládek – překlad téměř celého Shakespearova díla

Historie:

Alois Jirásek

- ♦ *Lucerna* – pohádkově laděná
- ♦ *Vojnarka, Otec* – pro Národní divadlo

Národní divadlo (kritický realismus):

1862 – vybudováno Prozatímní divadlo

1868 – základní kámen k Národnímu divadlu

1881 – dostavěno – architekt Josef Zitek, zahájení Smetanovou Libuší, za 2 měsíce vyhořelo

1883 – 18. listopadu, znovu otevřeno, stavitel Josef Schulz, připojeno Prozatímní divadlo jako zadní trakt budovy

Sochaři: Josef Václav Myslbek, Bohuslav Schnirch

Malíři: Mikoláš Aleš, František Ženíšek, opona – Vojtěch Hynais

1. ředitel František Adolf Šubert, 1. Dramaturg Ladislav Stroupežnický, hry většinou pro pobavení a vkus lidí.

Ladislav Stroupežnický – první dramaturg Národního divadla

- ♦ *Naši furianti* – obsazování místa ponocného na vesnici, jak umí majetek zaslepit jeho vlastníka, na dva roky staženo

Gabriela Preissová

- ♦ *Gazdina roba, Její pastorkyňa*

Alois Jirásek

- ♦ *Vojnarka, Otec*

Matěj Anastacia Šimáček

- ♦ *Svět malých lidí*

Šubert

- ♦ *Drama čtyř chudých stěn*

Alois a Vilém Mrštíkovi

- ♦ *Maryša*

Romantismus

Rozvoj kapitalismu, svévole, doplácí na to mnoho lidí. Konec 18. století ve Francii. Hrdina je nespokojený se společností, kritizuje ji, děj v přírodě, historii nebo dětství, žánr - poezie, historické povídky, romány, hrdina je výjimečný, osamělý, vězeň, tulák, loupežník, prožívá nešťastnou lásku, představy nelze naplnit. Zájem o historii a lidovou tvorbu.

Německo:

Novalis

- ♦ *Heinrich von Ofterdingen, Hymny k noci*, tzv. jenská škola, básníci „modrého květu“

Bratři Grimmové - sbírali lidovou slovesnost a vydali soubor německých lidových pohádek

Anglie:

George Gordon Byron - romantik způsobem svého života, pocházel ze šlechtické rodiny, po studiu z Anglie odešel pro odpor k tamější společnosti, cestoval hlavně po Itálii a po Řecku, kde obdivoval staré historické památky, později se zúčastnil národně osvobozeneckého boje Italů a Řeků proti Turkům, předčasně umírá.

- ♦ *Džaur, Lara, Korzár* - básně

♦ *Childe Haroldova pouť* - epos s autobiografickými prvky, hrdina navštěvuje různá historická místa, ale v současnosti v těch oblastech nalézá jen nesvobodu a tyranii

Walter Scott - sbíral lidovou slovesnost starých lidových skotských balad, psal historické romány a povídky, díla byla velice oblíbená, čte se dodnes, řada děl byla zfilmována, knížky napínavé, čtivé, ale literární kritici jim mnohdy vytýkají, že nejsou moc psychologicky propracovaná, postavy jsou buď skutečné nebo vymyšlené, založil hist. román a povídku.

- ♦ *Waverly* - román ze skotských dějin

- ♦ *Ivanhoe* - příběhy z anglické historie, příběh středověkého rytíře

Francie:

Francoise Chateaubriand

- ♦ *Atala* - vyprávěn příběh lásky mezi indiánem a bílou dívkou Atalou, děj situován do divoké americké přírody

Viktor Hugo - napsal předmluvu k divadelní hře Cromwell (vysvětluje zásady romantismu), psal poezii a prózu

- ♦ *Legenda věků* - básnický cyklus, zachycuje vývoj lidstva, klade důraz na rozvoj humanity a obdivuje pokrok

(ovlivnění Vrchlický a Machar)

♦ *Ubožáci* (Bídníci) - Bývalý galejník Jean Valjean [valžán] byl odsouzen na 12 let za krádež chleba, po propuštění bez prostředků, ujal se ho biskup, kterému ale Jean ukradl stříbrné přibory, byl chycen, když měl být odsouzen, biskup ho kryl a Jean se úplně změnil, stal se řádným občanem a zůstává ve funkci starosty, po celý život se snaží pomáhat chudým.

- ♦ *Dělníci moře* - z rybářského prostředí, starý rybář, který přes slabost a stáří dokáže překonat vodní živly.

- ♦ 93 - rok 1793 - buržoazní revoluce, autor líčí situaci, jak ji prožívá jedno panství

♦ *Chrám Matky Boží v Paříži* - Zvoník Quasimodo, okolím je nenáviděný, ale je to v jádru dobrý člověk, opakem je kněz Frollo (ničema, pokrytec), miluje cikánku Esmeraldu, zorganizuje únos, aby ji získal, ten se ale nevydaří a cikánka umírá, Quasimodo ji tajně miloval a pomstí ji - kněze Frolla svrhne z věže chrámu a sám pak umírá

Stendhal - Henry Boyle, romantik i realistik, hrdinové jsou většinou velmi schopní lidé, ale přesto se jim nedaří dosáhnout odpovídajícího postavení ve společnosti, jsou proto přinuceni k intrikám, lžím a podlézání, ale protože v jádru jsou to čestní lidé, tak se jim tento způsob nelíbí, hrdinové buď volí smrt nebo se vzdají.

- ♦ *Černý a červený* - dvě barvy, z nich červená je pokrok, napoleonská uniforma, stane se knězem - černá barva

- ♦ *Kartouza parmská* (Věznice parmská)

Rusko:

Alexandr Sergejevič Puškin - šlechtic, zúčastnil se proticarské vzpoury a po potlačení byl dvakrát poslán do vyhnanství, intrikami na dvoře cara byl dohnán k souboji, v němž zahynul

- ♦ *Ruslan a Ludmila, Bachčisarajská fontána* - poemy

♦ *Kavkazský zajatec* - Šlechtic byl na Kavkaze zajat kmenem Čerkézů, měl být obětován bohům, ale zamilovala se do něj dívka z kmene, on ji odmítl, ale ona ho přesto osvobodila a pomohla mu utéct, spáchala sebevraždu z obavy před trestem

- ♦ *Boris Godunov* - divadelní hra z historie, líčí boj o ruský trůn

♦ *Cikáni* - hrdinou šlechtic, který je znechucen dvorským životem a odchází k cikánům, aby tam našel svobodu a volnost, zamiluje se do jedné cikánky, ona ho odmítá, on si neuvědomí, že ona má právo na svobodu a zabije ji i jejího mládence

- ♦ *Bielkinovy povídky* - obraz nižších vrstev

- ♦ *Kapitánova dcera* - přelom romantismu, realismu, bojovníci za zrušení nevolnictví

Michail Jurievič Lermontov - obhajoval Puškina, měl podobné názory, žil ve vyhnanství, zahynul v souboji

♦ *Démon* - filozofická poema o souboji dobra a zla, autor se domnívá, že zlo ve světě vítězí, protože je silnější než dobro, příběh démona, který je odsouzen k samotě, ale touží po lidské společnosti, seznámí se s dívkou, ale polibkem jí způsobí smrt a opět zůstává sám

- ♦ *Maškaráda* - drama, obsah se podobá Démonovi

- ♦ *Hrdina naší doby* - hrdina šlechtic, velice schopný, ale představuje typ zbytečného člověka, protože nemá žádný

životní cíl

Polsko:

Adam Mickiewicz

- ♦ *Dziady* – básnická skladba, vychází z mýtů
- ♦ *Pan Tadeáš* - básnický epos, zachycuje život šlechty v Litvě
- ♦ *Konrád Wallenrod* – původem Litevec, obětuje lásku k ženě, rodně , pronikne do rytířského řádu v Rusku, jako velmistr zničil řád v bitvě a tím pomstí Poláky, i když sám umře.

Maďarsko:

Sandor Petofi - básník, novinář, herec, padl v roce 1848 v buržoazní revoluci, psal lyriku (milostnou, revoluční)

- ♦ *Píseň národa* - vlastenecká oslava

USA:

Edgar Allan Poe – alkoholik, psal hlavně povídky, které mají napínaví až hrůzostrašný děj, je pokládán za tvůrce hororu

- ♦ *Jáma a kyvadlo* (novela), *Černý kocour*
- ♦ *Havran* – báseň, působí ponuře, vzpomíná na svou mrtvou dívku, při čemž ho sleduje havran a básník se ho ptá, jestli se s mrtvou setká po smrti, havran na to odpovídá zlověstným krákáním: „Nikdy víc.“ - refrén
- ♦ *Vraždy v ulici Morgue* – detektivní novela
- ♦ *Pád od Maelströmu* – prvky Sci-fi

Světová realistická literatura 19. století

Kritika moci peněz, odklon od ušlechtilosti, lásky. Popisují skutečnost reálně, tak, jak je. Hrdinou je typický představitel některé z lidových vrstev, prostředí je též typické, město, vesnice, autorův popis je objektivní, distancuje se od příběhu.

Naturalismus = zabývá se 4. stavem, tvrdí, že velkou roli hraje dědičnost, Émile Zola

Francie:

Honoré de Balzac Chtěl se živit psaním, začal podnikat, ale zadlužil se. Své dílo nazval Lidská komedie, 94 románů popisuje stav celé francouzské společnosti.

♦ *Otec Goriot* – Pan Goriot dožívá svůj život v pařížském penzionu, své 2 dcery zabezpečil, našel jim manžely, ty za ním chodily, dokud měl peníze. Dále mladík Rastignac zjišťuje, že chce-li obstát, musí se zříci zásad. Trestanec Vautrin sleduje stav společnosti a využívá jej ve svůj prospěch (objevuje se v dalších románech).

♦ *Sestřenice Beata, Bratranec Pons, Lesk a bída kurtizán, Evženie Grandetová, Plukovník Chabert*

Stendhal

♦ *Červený a černý* – dřevařský synek, stoupenec Napoleonův musí vyměnit červenou barvu uniformy za černou kněžského taláru a snaží se vypracovat, prokouknou ho.

♦ *Kartouza parmská*

Gustave Flaubert

♦ *Paní Bovaryová* – provdá se za venkovského lékaře, čeká vzrušující život, ale její představy se nenaplnují, hledá uspokojení jinde (sny, pak jiní muži), nakonec odchází dobrovolně ze života.

♦ *Salammô* – vzbouření žoldnů proti Kartágu po první punské válce

♦ *Citová výchova* – historie citového zrání studenta práv ve velkoměstském prostředí.

♦ *Tri povídky – Prosté srdce* – prostý člověk, touží alespoň po jednom spřízněném tvorů.

Émile Zola – naturalismus, velkou roli hraje dědičnost

♦ *Povídky Ninoně*

♦ *Tereza Raquinová* – nelítostná žena zabije svého manžela, brání ji v naplnění ambicí

♦ *Rougon-Macquartové* – historie jedné rodiny, popis více generací jednoho rodu, dokazuje vliv dědičnosti

♦ *V Břichu Paříže* – pohled na tržnici, lidé bez svobodné vůle, zmítání pudy, drcení prostředím

♦ *Zabiják* – o tom, jak jednu dělnickou rodinu ničí alkohol, Nana – dcera této rodiny, prostitutka

Guy de Maupassant

♦ *Kulička* – prostitutka, při přepadení zachrání svým tělem kočár s lidmi, ale ti ji opovrhují

♦ *Miláček* – bývalý poddůstojník jako úředník. Stane se spolupracovníkem novin, využívá šarmu k získání dobrého postavení. Dosahuje tak prostřednictvím neuspokojených žen.

Rusko:

Alexandr Sergejevič Puškin

♦ *Evžen Oněgin* – Oněgin pod vlivem svého stavu se zamiluje do Taťany, až když vidí její peníze, ta se rozhoduje mezi svým mužem a Oněginem. Způsobí nešťastnou lásku.

♦ *Píková dáma* – novela, *Kapitánova dcera* – přelom romantismu, realismu, bojovníci za zrušení nevolnictví

Nikolaj Vasiljevič Gogol

♦ *Taras Bulba* – romantické, o kozácích

♦ *Mrtvé duše* – hrdina Čičikov zkupuje mrtvé nevolníky, zvyšuje si tak majetek pro poskytnutí úvěru

♦ *Petrohradské povídky*

♦ *Revizor* – zchudlý úředník se dostane na venkov, kde očekávají revizora, využívá toho, že ho uplácejí

Anton Pavlovič Čechov - psal povídky a divadelní hry z jeho současnosti

♦ *Strýček Váňa, Višňový sad, Tři sestry*

Lev Nikolajevič Tolstoj – původem šlechtic, mimořádný talent objevil už v dětství, neměl rád rozdělení na chudé a bohaté, učil děti svých nevolníků, zastával stejný názor jako Petr Chelčický, zlo plodí další zlo, nelze se mu protivit násilím, mravní sebezdokonalování člověka

♦ *Dětství, Chlapectví, Jinošství* – zkoumal sama sebe

♦ *Sevastopolské povídky* – boje na obranu Sevastopolu před Kavkazy

♦ *Luzern* – novela, na základě cesty na západ, západ ho zklamal, demokracie, chybí soucit s člověkem

♦ *Vojna a mír* – obraz Ruska v letech 1805 – 1812, vrcholí bitvou u Borodina, požárem Moskvy a odchodem Napoleonovy armády, seznamuje se všemi společenskými vrstvami, venkovská šlechta – kníže Bolkonskij, patriarchální šlechta – hrabě Rostov, Pierre Bezuchov – nelegitimní syn velmože. Není v silách člověka měnit běh dějin

♦ *Anna Kareninová* – žena nespokojená v manželství, najde si milence a je za to okolím odsuzována, skočí pod vlak

Fjodor Michajlovič Dostojevskij – kroužek křesťanských socialistických utopistů – zatčen, měl být popraven, milost

♦ *Chudí lidé* – tzv. soucitná literatura

♦ *Zločin a trest* – student práv Rodion Raskolnikov, nedostatek peněz, rozhodne se zabít lichvářku, odůvodní si to, potká Soňu, která prodává své tělo kvůli obživě rodiny, zamiluje se, svěří se jí, ona ho donutí přiznat se, jede s ním do vězení na Sibiř, láska a pokora mají smysl života.

♦ *Idiot* - o zchudlém knížeti Myškinovi, duševně nemocný člověk, ale je velice dobrý, ušlechtilý, pomáhá lidem a ti se mu za to vysmívají

♦ *Bratři Karamazovi* - 2 vlastní a 1 nevlastní, týká se vraždy jejich otce opilce, hledá se, který ze synů je vrahem

Anglie:

Charles Dickens

- ♦ *Oliver Twist, David Copperfield, Nadějně vyhlídky* – romány z chudinského prostředí
- ♦ *Kronika Pickwickova klubu* – směšný Pan Pickwick nezná skutečnost světa, jeho sluha Sam Weller ho dostává

z problémů.

Walt Whitman

- ♦ *Stébla trávy*

Robert Louis Stevenson

♦ *Podivuhodný příběh doktora Jekylla a pana Hyda* - vědec Jekyll objevil chemickálii, vyvolá zlo, zkouší sám na sobě a z původně dobráckého a slušného člověka se změní na vyvrhele společnosti, zlo v něm stále víc převažuje a on proto raději spáchá sebevraždu

Norsko:

Henrik Ibsen

- ♦ *Peer Gynt* - rozsáhlá dramatická báseň, životní dráha rváče a lenocha, vrcholí bilancováním

♦ *Nora* - divadelní hra, Šťastné manželství Helmera a Nory, bývalý úředník Krogstad nutí Noru přimět manžela, aby ho zaměstnal. Prozradí se, že Nora kdysi taky padělala podpis na směnce, aby získala peníze na léčení manžela, Helmerovi jde o pověst, souhlasí. Nakonec beze Krogstad směnku zpět a Helmer ženě odpouští.

Historická beletrie

Středověk:

♦ *Kristianova legenda* – podobá se kronice

Kosmova ♦ *Kronika česká* – (12. st.) popisuje dějiny od mytických počátků až po Kosmovu smrt v r. 1125

Vyzdvihuje upevnění státu a křesťanství za vlády Přemyslovců. Psáno latinsky.

♦ *Alexandreis* – 13./14. st. – hrdinou je Alexandr Makedonský (ideál panovníka), inspirováno německou i francouzskou Alexandreidou. Téma je prostředím a postavami přeneseno do středověku. Česky.

♦ *Kronika tak řečeného Dalimila* – neznámý autor, pravděpodobně nižší vlastenecky smýšlející šlechtic. Česky.

Vavřinec z Březové

♦ *Husitská kronika* – latinsky, děj z let 1414 – 1421

Václav Hájek z Libočan

♦ *Kronika česká* – oslavuje šlechtu a katolicismus, často nepřesná, ale hezky psána, období od Praotce Čecha po nástup Habsburků

♦ *Trójanská kronika* – 1. česká tištěná kniha

Romantismus:

Walter Scott – tradice historické prózy v Evropě

♦ *Waverley* – historický příběh ze skotských dějin

♦ *Ivanhoe* – vyprávění z anglických dějin

Josef Kajetán Tyl – založil tradici historické prózy v Čechách – historický román, povídka

♦ *Rozina Ruthardova*, *Dekret Kutnohorský* – historické povídky

♦ *Jan Hus*, *Jan Žižka*, *Kutnohorští havíři* – historické hry

Jaroslav Vrchlický

♦ *Zlomky epopoje*

Kritický realismus:

Alois Jirásek – velmi přesné zachycení historie

♦ *Staré pověsti české*

♦ *Mezi proudy*, *Proti všem*, *Bratrstvo*, *V cizích službách* – husitství

♦ *Temno* – doba protireformace, pobělohorská doba, jezuité, cizí katolíci

♦ *Psohlavci*, *Skály*, *Skaláci* – období selských bouří

♦ *F.L.Věk*, *Filosofská historie* (studenti) – národní obrození

♦ *Jan Hus*, *Jan Žižka*, *Jan Roháč* – hry

Zikmund Winter – ne tak široký děj, píše povídky, příběhy prostých lidí na pozadí historie

♦ *Mistr Kampanus* – Jan Kampanus přestupuje ke katolíkům, aby zachránil univerzitu před Jeziuity, umírá.

♦ *Nezbedný bakalář*

Václav Beneš Třebízský

♦ *V červánkách kalicha*, *V záři kalicha*, *Pobělohorská elegie* – povídky

Josef Svátek

♦ *Paměti kata Mydláře* – poutavé, zábavné čtení bez hloubky

Mezi válkami:

Eduard Štorch

♦ *Lovci mamutů*, *Bronzový poklad*

František Kožík – životopisné romány, o Tylovi, Tyršovi

♦ *Rytíř smutné postavy* – život Cervantese, líčení několika lidmi

♦ *Největší z pierotů* – (pierot=mim), vypravuje osudy česko-francouzské komediantské rodiny, která se snaží

komediantské řemeslo předat svým dětem, Kašpar se rozhodne pro dráhu mima, vyniká začne se cítit unavený, onemocní a nakonec umírá na jevišti.

Eduard Petiška

Ivan Olbracht

♦ *Dobyvatel* – o dobytí Mexika

Vladislav Vančura – za 2. sv. války se zapojil do ilegální činnosti a v roce 1942 byl Němci popraven

♦ *Markéta Lazarová* – příběh ze středověku, loupežnické prostředí, Mikuláš Kozlík, mezi bandou a šlechtickou rodinou Lazarových panuje dlouholeté nepřátelství, loupežníci unesou Lazarovu dceru Markétu, ale ta se nakonec do Mikuláše Kozlíka zamiluje

♦ *Obrazy z dějin národa českého* – vznikla během okupace, původně měla mít tři díly, ale poslední je nedokončený, cílem bylo povzbudit sebevědomí okupovaného národa připomínáním slavné minulosti, kapitoly jsou věnovány významným událostem, nebo osobnostem českých dějin, neznámější kapitola věnovaná Kosmasovi.

Po 2. sv. válce:

Vladimír Neff – nedá se ovlivnit tendencemi

♦ Srpnovští páni – fikce a zápletka převládá nad přesností (13./14. století)

♦ Sňatky z rozumu – Zahajuje pentalogii, rody Bornů a Nedobylů, ukazuje zde vývoj od 50. let 19. st. do r. 1945 v měšťanské třídě. Osudy rodů se proplétají, vrcholí sňatkem dětí

Miloš Kratochvíl – někdy přímo recituje z Jiráska

♦ Král obléká halenu – Václav IV., dobové okolnosti ho omezují, jeho individualitu

♦ Pochodeň

♦ Mistr Jan – dějiny se tvoří masou lidí, člověk je jenom loutka, Husa stvořila jeho doba.

František Kupka

♦ Palečkův úsměv, Palečkův pláč – šašek krále Jiřího z Poděbrad

♦ Veliké století – 7dílná románová kronika, komunismus je nutné vyústění předchozího vývoje.

Antonín Zápotocký

♦ Vstanou noví bojovníci – popisuje zrod dělnického hnutí na přelomu 19. a 20. st.

Česká próza 1. poloviny 20. století

Buřiči a anarchisté:

Viktor Dyk

- ♦ *Krysař* – legenda o zemi sedmihradské, ideální svět, nenaplněné touhy, krysař ze zrady pošle do záhuby celou ves.

Fraňa Šrámek – byl proti všemu, co bránilo lásce a mládí (např. vojna)

- ♦ *Stříbrný vítr* – dospívající student Ratkin, prožívá rozhraní dětství a dospělosti
- ♦ *Tělo* – smyslové okouzlení mladé ženy
- ♦ *Žasnoucí voják*

Téma světové války:

S. K. Neumann

- ♦ *Válčení civilistovo*

Vladislav Vančura

- ♦ *Pole orná a válečná* – František Řeka – zemědělec, ocitne se na frontě, má poprvé pocit, že se vyrovná ostatním.

Vyhovuje mu to.

Jaroslav Hašek

- ♦ *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*

Jaromír John

- ♦ *Večery na slavníku* – povídky, střídání vyprávěčů, většinou jako monology vyprávěčů

Jan Weis

- ♦ *Barák smrti* – zajatecký tábor, řadí zde tyfus, střídá se realita s fantaziemi nemocných

Tzv. legionářská literatura:

Rudolf Medek – pravicový, fanatický protibolševik

- ♦ *Anabáze* – válečné události v Rusku a cestu čsl. legií přes Sibiř a domů

Josef Kopta – hodnotí objektivně

- ♦ *Třetí rota, Třetí rota na magistrále, Třetí rota doma* – postup malé jednotky do Vladivostoku, pak vlakem domů

Jaroslav Kratochvíl – sympatizuje s bolševiky, byl s revolucí

- ♦ *Prameny* – obrazy zajateckých táborů, zajatci později legionáři.

Socialistický proud: - vše by řešili revolucí

Vladislav Vančura

- ♦ *Pekař Jan Marhoul* – zchudlý pekař, doplatil na svou dobrotu ve světě plném sobeckosti
- ♦ *Pole orná a válečná* – obraz války
- ♦ *Rozmarné léto* – obraz říční plovárny nedaleko Prahy
- ♦ *Markéta Lazarová* – loupežníci unesou šlechtickou dceru, ta se do loupežníka zamiluje. Lazar- nečestný loupežník,

Kozlík – opak, vznešený jazyk

Marie Pujmanová

- ♦ *Lidé na křižovatce* – Ondřej Urban obdivuje podnikatelský um majitele textilky, ale za úspěch může práce dělníků

Marie Majerová

♦ *Siréna* – život 4 generací rodiny Hudců, rozvoj průmyslu na Kladensku, vznik dělnických hnutí. Hudcové se odcizují zakladatelům hutí

- ♦ *Havířská balada* – nejmladší z Hudců odchází do Německa, nedaří se mu, vrací se, žebrá

Ivan Olbracht – byl v Rusku, v Podkarpatské Rusi

- ♦ *O zlých samotářích* – vydědenci společnosti, tři novely, o ponocném, tulákovi a komediantech
- ♦ *Zamřížované zrcadlo* – vězení
- ♦ *Žalář nejtemnější* – mladík se nedokáže vyrovnat se svou náhlou slepotou, vzniká v něm žárlivost, dělá ženě i sobě peklo ze života

- ♦ *Podivné přátelství herce Jesenia* – Zlý samotář a jeho přítel Jesenius – obrovský talent, stoupá, má úspěch

♦ *Anna proletářka* – z venkovské služky se stává bojovnicí za práva dělníků, dává se do světa, seznamuje se s dělnickým předákem

- ♦ *Hory a staletí* – reportáže z Podkarpatské Rusi
- ♦ *Golet v údolí* – život židovské komunity v Podkarpatské Rusi
- ♦ *Nikola Šuhaj loupežník*
- ♦ *Biblické příběhy*
- ♦ *Obrazy ze soudobého Ruska*

Demokratický proud: - řešit vše evolucí – postupným vývojem, pragmatismu – hledání společné pravdy, každý má tu svoji, dává přednost malým pravdám, malým problémům. Noetika – nelze nalézt pravdu, existuje mnoho variant, utopie – rovnost mezi lidmi, antiutopie – co se tane, když někdo chce nastolit utopii.

Karel Čapek – vycházel z pragmatismu – užitečnosti, intelektuální přístup ke skutečnosti

- ♦ *Boží muka* – sbírka povídek, ♦ *Šlápěj* – jediná šlápěj ve sněhu – pragmatismus, noetika
- ♦ *Krakatit* – inženýr vynalezne třaskavinu, ale nemyslel na její zneužití, ukradnou mu recept, vše v jeho fantazii
- ♦ *Továrna na absolutno* – vynalezen reaktor pracující na cokoli, vedlejším produktem je látka ovlivňující lidi → válka
- ♦ *Povídky z jedné kapsy, Povídky z druhé kapsy* – inspirace černou kronikou, malý svět, sousedské vztahy
- Noetická ♦ *Hordubal* – Emigrant se vrátí, jeho manželka s milencem ho chtějí zabít, chytne ho mrtvice, je to vražda nebo ne?
- ♦ *Povětroň* – letadlo havaruje, pasažér se dostane do nemocnice, tři postavy si sestavují svoji verzi události
- Trilogie ♦ *Obyčejný život* – železničář vzpomíná, co udělal v životě dobře a co špatně
- ♦ *První parta* – horníci riskují život pro záchranu svých přátel, spojili se přes všechny nešváry
- ♦ *Válka s mloky* – upozorňuje na nebezpečí fašismu
- ♦ *Život a dílo skladatele Foltýna*
- ♦ *Devatero pohádek*
- ♦ *Hovory s TGM*
- ♦ *Dášenska aneb život štěněte*

Karel Poláček – používá mluvu typickou pro určitou skupinu lidí

- ♦ *Muži v ofsajdu* – z fotbalového prostředí
- ♦ *Dům na předměstí*
- ♦ *Hlavní přelíčení*
- ♦ *Okresní město, Hrdinové táhnou do boje, Podzemní město, Vyprodáno* – nedokončená pentalogie, atmosféra maloměsta, stereotyp střídá stereotyp
- ♦ *Hostinec U Kamenného stolu, Bylo nás pět*

Eduard Bass

- ♦ *Klabzubova jedenáctka*
- ♦ *Cirkus Humberto*

Spirituální proud:

Jaroslav Durych

- ♦ *Tři troničky, Tři dukáty* – povídkové soubory, motivy pokory a chudoby
- ♦ *Sedmikráska* – milostný příběh
- ♦ *Bloudění*

Ladislav Klíma

- ♦ *Utrpení knížete Sternenhocha*

Česká dramatická tvorba 1. poloviny 20. století

Buřiči:

Fraňa Šrámek

♦ *Měsíc nad řekou* – papírník pořádá sjezd absolventů gymnázia. On patřil k premiantům, ale přestal studovat kvůli své lásce ke své nynější ženě. Jeho přítel přivedl na setkání svého syna. Papírníkova dcera se s ním seznamuje, je starší než on, musí myslet na budoucnost, rozhodne se vzít si někoho ze svých nápadníků.

♦ *Léto* – Student odjíždí na prázdniny k tetičce na venkov. Tam se do ní zamiluje. Ale následně ho upoutává jeho kamarádka z dětství.

Viktor Dyk

♦ *Zmoudření dona Quiota* – závěr Cervantesova příběhu. Rytíř pochopí, že nemá pro co žít, umírá

Po 1. sv. válce:

Rudolf Medek - legionářská literatura

♦ *Plukovník Švec* – Plukovník vidí upadající morálku mužstva, které nechce bojovat, spáchá sebevraždu, aby se nad tím vojáci zamysleli, toto pomohlo.

Avantgardní divadlo:

Už se divadlo netváří, že odehrávající se děj je skutečný. Divákovi se předkládá, že to, co se před ním odehrává není skutečný svět.

Dědrasbor – Dělnický dramatický sbor – založen r. 1920 (Jindřich Honzl, Josef Zora), hlavně recitační soubor

Osvobozené divadlo:

- r. 1925 – **Jindřich Honzl**, Jiří Frejka, vzniklo jako divadelní sekce Děvětsilu, první představení – Cirkus Dandin

Jiří Voskovec a Jan Werich – příchod v r. 1927

♦ *Vest pocket revue* – revue = základní děj byl prokládán mezihrami, tanci (Jenčíkovy girls), písněmi, tzv. forbíny = předscény – improvizované, komentovali aktuální události.

Od r. 1929 spolupracovali s jazzovým hudebníkem Jaroslavem Ježkem

Díla tzv. bezprostřední komiky – pro pobavení

♦ *Smoking revue*, *Premiéra skafandr*, *Gorila ex machina*, *Sever proti jihu*

Politická satira – odpovídají na hospodářskou krizi a politickou situaci, z otevřených představení se stává sevřenější, klasičtější představení.

♦ *Caesar*, *Svět za mřížemi*, *Osel a stín*, *Kat a blázen*, *Pěst na oko*

♦ *Balada z hadrů* – ztvárňuje osudy Françoise Villona.

Po Mnichovu - do Ameriky. Po válce - V+W se vracejí, Ježek umírá. Po změně režimu (1948) Voskovec odjíždí.

Jan Werich - hraje ve filmech – *pohádky*, *Hudba z Marsu*, píše:

♦ *Divotvorný hrnec*

♦ *Fimfárum* (Lakomá Barka, Tři veteráni)

Divadlo D34:

Emil František Burian – hudebník, režisér

První sezóna 33/34 – odtud D34, dále D35 atd. Stísněné prostory- minimální kulisy, projekce. Oproti Osvobozenému divadlu – nejsou původní díla, jsou to zdramatizovaná cizí díla. Burian lpěl na pečlivě nastudované roli, neuznával improvizaci.

♦ *Žebrácká opera*, *Dobrý voják Švejk*, *Evžen Oněgin*

Socialistický proud:

Vladislav Vančura

♦ *Jezero Ukereve*

♦ *Josefína* - zpracovává podobné téma jako hra Pigmalion od G.B.Shawa (podle toho natočen muzikál My Fair Lady), příběh o obyčejné dívce s velmi dobrými charakterovými vlastnostmi, porovnávána s lidmi z lepší společnosti, kteří ale svou povahou stojí hluboce pod její úrovní

Demokratický proud:

Karel Čapek

♦ *Loupežník* – s bratrem Josefem, střet dvou generací, výbojně a bouřlivě mládí, rezervované a zkušené stáří

♦ *RUR* – co se stane, když člověk nechá za sebe pracovat jiné

♦ *Ze života hmyzu* – tulák na pasece, zvířecí děje mu připomínají lidské chování (mravenci – fašismus), rozšlepe je

♦ *Bílá nemoc* – Galén má lék na bílou nemoc – nemoc starých lidí, chce ho vyměnit za ukončení války

♦ *Matka* – hovoří se zesnulým mužem+4 syny, obětovale se lidu, když vidí násilí, pošle nejmladšího syna do války.

♦ *Věc makropulos* - žena, díky vynalezené látce nesmrtelná, už životem unavená a přeje si zemřít.

Česká poezie 1. poloviny 20. století

- Buřiči:**
- Petr Bezruč** – vl. jm. Vladimír Vašek, náměty čerpal ze zkušeností, především pracovní pobyt v Místku na počtě
 - ♦ *Slezské písně* – obraz lidí, horníků ze Slezska, vliv Němců.
 - ♦ *Maryčka Magdónová*, *Bernard Žár*, *Kantor Halfar*
 - ♦ *Stužkonoska modrá* – bilancuje svůj život, viděl vzácného motýla
 - Fraňa Šrámek** – proti všemu, co omezuje svobodu člověka, mládí a lásku
 - ♦ *Splav* – vitalistická sbírka, oslavuje život a lásku
 - ♦ *Života bído, přec tě mám rád*
 - ♦ *Modrý a rudý* – vadí mu, že Češi mají sloužit v rakouské armádě, *Raport* – hlášení vojáka, který viděl umírat koně
 - František Gelner** – největší anarchista, jedinou radost našel v alkoholu a ženách
 - ♦ *Po nás ať přijde potopa*, *Radosti života* – výsměch společnosti, kabarety, lidová zábava, nvěstince
 - Viktor Dyk**
 - ♦ *Milá sedmi loupežníků* – o lásce a zradě, které nejsou opěvovány
 - ♦ tzv. *Válečná tetralogie* - *Lehké a těžké kroky*, *Okno*, *Anebo*, *Poslední rok* – vlastenecká poezie během 1. sv. války
 - *Země mluví* – báseň: Opustíš-li mne, nezahynu. Opustíš-li mne, zahyneš!
- Expresionismus:** snaží se o maximální citovou odezvu, pocit úzkosti ze světa
- Stanislav Kostka Neumann** – příslušník avantgard, anarchista → komunista → rozhod s kom. → milostná lyrika ...
 - ♦ *Satanova sláva mezi námi* – anarchistická sbírka
 - ♦ *Nové zpěvy* – civilizační poezie, obdiv moderní techniky
 - ♦ *Rudé zpěvy* – spíše politické verše
 - ♦ *Kniha lesů, vod a strání* – přírodní lyrika, opojení přírodou
 - Jakub Deml** – kněz, dostal se do rozporu s církví, poslán do penze. Koketoval se smrtí, myšlenkou na konec světa
 - ♦ *Hrad smrti*, *Tanec smrti*, *Zapomenuté světlo* – deníkové záznamy, *Štěpěje*
 - ♦ *Moji přátelé* – oslovení květin, stromů, touha po lásce, míru.
- Proletářská literatura:** Upozorňuje na sociální rozdíly, postavení dělníků, podporuje revoluci
- Jiří Wolker** – narodil se v dobře situované rodině, otec ředitelem bankovní pobočky. Umírá na TBC ve 24 letech.
 - „Proč musím umírat, když chtěl jsem padnouti.“, napsal si vlastní epitaf.
 - ♦ *Svatý kopeček* – pásmo, později zahrnut do následující sbírky
 - ♦ *Host do domu* – je rád že nemusel do války, těší ho obyčejné věci všedního života, obyčejné předměty – vitalismus
 - Poštovní schránka*
 - ♦ *Těžká hodina* – Stává se mužem, musí se obětovat pro druhé, nejenom myslet na sebe
 - Balada o nenarozeném dítěti*, *Balada o očích topičových*
- Poetismus:** člověk nechce vidět špatné věci, chce pobavit, volná asociace – polytematická báseň - pásmo, scénérie - kabarety, cirkusy
- Jaroslav Seifert** – původem proletář, jehl k radostnému vztahu k životu než k bojům.
 - ♦ *Město v slzách* – napsána v duchu proletářské poezie.
 - ♦ *Samá láska* – přechod k poetismu
 - ♦ *Na vlnách T.S.F.* – svět nabízí nespočet možností, T.S.F. – bezdrátová telegrafie. – v duchu poetismu
 - ♦ *Slavík zpívá špatně* – poetismus si začíná uvědomovat meze svých možností
 - ♦ *Jaro, sbohem* – vzpomínky na dětství, lyrika.
- Surrealismus:** automatický text, záznam nijak neupraveného záznamu průběhu lidského myšlení
- Vítězslav Nezval** – zakladatel poetismu
 - ♦ *Papoušek na motocyklu* – manifest poetismu
 - ♦ *Abeceda*, *Podivuhodný kouzelník*, *Akrobat*, *Básně noci*, *Edison* (pásmo) – poetismus
 - ♦ *Žena v množném čísle*, *Praha s prsty deště* - surrealistické
- Katolický a spirituální proud:**
- Jaroslav Durych** – Vnášel postupy baroka. Základem díla je člověk hledající boha.
 - ♦ *Žebrácké písně*, *Beskydy*, *Panenky* – sbírky, nezdařené
 - František Halas** – básník a překladatel. Dokud nebyla válka, bál se smrti, potom se z něj stal suverén.
 - ♦ *Sěpie* – sbírka, verše jsou nerytmické, aby nevytvořil melodičnost básně.
 - ♦ *Tvář*, *Hořec* – veršovaná disharmonie ustoupila. Tématem se stalo téma domova, dětství, láska.
 - ♦ *Staré ženy* – básnické skladby
 - ♦ *Dokořán* – obrací se ke společenskému dění
 - Josef Hora**
 - ♦ *Básně* – vitalistické opojení přírodou, zaujetí moderní civilizací
 - ♦ *Strom květu* – uvědomuje si nebezpečí války
 - ♦ *Pracující den*, *Srdce a vřava světa*, *Bouřlivé jaro* – proletářská poezie, nezbytnost revoluce,
 - ♦ *Itálie* – odraz jeho cesty do Itálie, zde revoluce nesplní očekávání, Mussolini a jeho fašismus

Hrozba fašismu: - témata domov, národ, Praha, osobnosti dějin, historie

František Halas

- ♦ Torzo naděje – reakce na r. 1938
- ♦ Naše paní Božena Němcová – láska k češtině, hold Němcové
- ♦ Já se tam vrátím - jeho rodný kraj byl zabrán Němci

Jaroslav Seifert

- ♦ Vějíř Boženy Němcové – 120 výročí narození, český jazyk
- ♦ Kamenný most – protiokupační alegorie

Vítězslav Nezval

- ♦ Matka naděje – vlastenectví
- ♦ Historický obraz

Vladimír Holan

- ♦ Září 1938

Josef Hora

- ♦ Domov, Jan Houslista

Jan Zahradníček

- ♦ Korouhve

František Hrubín

- ♦ Země sudička

Světová meziválečná literatura

Futurismus – odmítá dosavadní konvence, chce vytvořit umění hodné nadcházejícího věku.

Kubismus – zjednodušený přístup ke skutečnosti, mnoho pohledů

Vladimir Vladimirovič Majakovskij ♦ *Oblak v kalhotách, Štěnice, Horká lázeň*

Velemir Chlebnikov ♦ *Válka v myší pasti*

Kubofuturismus – syntéza, pohled z více stran, slučování do nelogických celků

Guillaume Apollinaire ♦ *Alkoholy, Kaligramy*

Dadaismus – život je nesmyslnost a náhoda, chtěli šokovat měšťáky

Tristan Tzara ♦ *Manifest dadaismu, První nebeské dobrodružství pana Antipyrina*

Před válkou:

Maxim Gorkij – sen o lepším životě, dědeček ho nenechával číst, nesouvisí to s prací.

♦ *Na dně* – drama, hrdiny lidé ze dna společnosti, nejsou špatní z vlastní viny, jsou dohnáni bídou.

♦ *Vasa Železnova* – žena, která pevně řídí podnik i rodinu, její členové se pak samostatně nemohou rozhodnout.

♦ *Legenda o hořícím srdci* – Danko, smělý energický krasavec, využívá svých kvalit pro utlačované

♦ *Bouřlivák, Sokol* – sokol a had žijí na skále, sokol zraněn, ještě jednou vzlétnout. Had si povyskočí, nic na tom není

♦ *Matka* – drama, Pavel Vlasov je revolucionář, matka se bojí, je odsouzen, prokoukne společnost. Matka pokračuje.

Levice v USA: - „kydači hnoje“ – z jižanských zemědělských států

Upton Sinclair

♦ *Džungle (Jatky)* – hygienické, pracovní podmínky na jatkách v Chicagu, přistěhovalci, ani nejsilnější nevydrželi

Theodor Dreiser

♦ *Sestřička Cariie* – nelitostný boj o přežití

♦ *Americká tragédie* – Clyde Griffith se dere nahoru tak usilovně, až spáchá zločin a je odsouzen k smrti

Jack London – tulák a námořník, podlehl zlaté horečce, úspěch mají jen ty nejsilnější typy

♦ *Martin Eden* – autobiografický román

Ohlas 1. sv války:

Henri Barbusse – Francie,

♦ *Oheň* – Prožitky vojáků v zákopech, válka je sráží dohromady do společné duše, vystřízlivění z vlastenectví

Romain Rolland – Francie,

♦ *Petr a Lucie* – novela, láska v zázemí, válka se připomíná jen občasným bombardováním, zahynou v kostele.

Erich Maria Remarque – Německo

♦ *Na západní frontě klid* – gymnaziální studenti narukují na popud jejich profesora, mění se ve stroje na zabíjení

♦ *Cesta zpátky* – vracejí se zpátky z války, nemají místo ve společnosti

Ernest Hemmingway – USA, část života na Kubě, cestoval do Afriky, Španělska (jako reportér). Dobrovolně narukoval.

♦ *Sbohem, armádo!* – román, důstojník dezertuje

Michail Šolochov – pochází od Donu – kozáci, odhaluje tragédii říjnové revoluce, přesto považován za příznivce.

♦ *Tichý Don* – román, revoluce, rolník, strana rudých se zdá spravedlivá, pak moc nepřiměřená.

♦ *Donské povídky* – ruská společnost se vlivem revoluce rozpadá, dokonce i rodiny

Isaac Babel

♦ *Rudá jízda* – vlastní zážitky. Boj proti odpůrcům revoluce v Bud'óného 1. jízdné – armádě na koních.

Moderní próza: Odmítá vševědoucího vypravěče. Ten spíše na sebe neustále upozorňuje, jeho možnosti jsou omezené.

André Gidé – Francie

♦ *Penězokazi* – „román v románu“, spisovatel Eduard nahlíží na ostatní pohlíží ze dvou úhlů, jako přítel a spisovatel.

Marcel Proust – Francie

♦ *Hledání ztraceného času* – neustále se vrací do minulosti, dva časy – skutečný a ten v nitru člověka.

James Joyce

♦ *Odysseus* – hl. hrdina putuje po Dublinu, paralela s Odysseovým putováním

Michail Bulgakov – Rusko

♦ *Bílá garda*

♦ *Osudná vejce* – sci-fi a satira, zrychlení líhnutí. Neprovedeny testy, pomotají se dodávky, do kolchozů hadí, pštrosí.

♦ *Mistr a Markéta* – autor píše příběh o Pilátu Pontském, porovnává myšlenky se skutečností

Franz Kafka – Němec žijící v Praze, jeho otec měl velké požadavky. Žid.

♦ *Proces* – román, hlavní hrdina je předveden k soudu, neví za co, nic se nedozví, je odsouzen k „domácímu“ vězení.

♦ *Proměna* – povídka

Virginia Woolfová – Anglie

♦ *K majáku*

Avantgardní divadlo: Divadlo se hraje jinak, nebudí iluzi skutečného děje, ale to, že je to hrané, že děj vzniká za účasti diváka

Luigi Pirandello

♦ *Šest postav hledá autora*

Berolt Brecht – epické divadlo – divák se zapojuje do děje. „herectví prožívání“ se mění na „herectví představování“

♦ *Žebrácká opera, Matka kuráž a její děti*

Česká poválečná poezie

Po osvobození vycházejí básně: a) psané během války „do šuplíku“, b) nové, odrážející radost z osvobození

Josef Čapek – zahynul v koncentračním táboře

- ♦ *Básně z koncentračního tábora* – sebrané od lidí, co se z koncentráku vrátili

Vítězslav Nezval – zakladatel poetismu, geniální básník, ale je ochoten napsat tendenčně laděné, nedokončené básně.

- ♦ *Manon Lescaut* – drama, přepis románu od Prévosta, Milostná tragédie o lásce, věrnosti,
- ♦ *Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou* – veršované drama, protiválečné zaměření
- ♦ *Historický obraz* – první část zachycuje podzim 1938, druhé další dvě okupaci
- ♦ *Zpěv míru*

Jaroslav Seifert – obdržel Nobelovu cenu za literaturu. V poválečné tvorbě přechází od melodického verše k uvolněnému tvaru básní. Využíval své popularity, aby pomohl jiným. (Zahradníček, Halas). Často v konfliktu s režimem.

- ♦ *Přilba hlíny* – reakce na květnové povstání, přilba – odboj, hlína – zem
- ♦ *Šel malíř chudě do světa* – verše k obrázkům Mikoláše Alše
- ♦ *Maminka*
- ♦ *Píseň o Viktrorce*

Kvůli chorobě se na čas odmlčel, v 60. letech se jeho poezie změnila.

- ♦ *Koncert na ostrově, Halleyova kometa*

Jan Zahradníček – katolický básník. Z rolnické rodiny. Na začátku tvorby měl sklon ke smrti, bolesti, snům. Později dospívá ke kladnějšímu poměru ke světu. Válku a utrpení bere jako zkoušku od Boha. Záchranu světa vidí v návratu k němu. Ataví se negativně vůči myšlenkám socialismu. V 50. letech byl odsouzen za vlastizradu na 9 let (původní trest přičiněním Seiferta snižen).

- ♦ *Stará země* (46) – básně z doby okupace
- ♦ *Dům strach*
- ♦ *Čtyři léta*
- ♦ *Znamení moci* – poema

František Hrubín – spirituálně laděný autor, neprojevuje se tak zřetelně. Snaha překonat máchovský „těžký ze smrti žal.“

- ♦ *Jobova noc* – básnická skladba. Vypráví český osud na křižovatce dějin.
- ♦ *Hirošima* – strach z nebezpečí jaderných zbraní.
- ♦ *Romance pro křídlovku* – básnická skladba. Student na prázdninách u dědečka se zamiluje do dívky od kolotočů.

Na poslední schůzku s ní nedorazí, zemřel mu dědeček. Ona musí odjet. Vdala se, záhy zemřela na záškrť. Její manžel to vypráví studentovi nad jejím hrobem.

- ♦ *Až do konce lásky*
- ♦ *Špalíček veršů a pohádek* – v době po 1948 se věnuje tvorbě pro děti.

60. léta: Autoři jsou členy strany, ale nechtějí hlásat pro KSČ

Jiří Žáček – básník, překladatel, psal pro děti. Hravé verše, lehkost, smysl pro paradoxy.

- ♦ *Okurková sezóna* – satira
- ♦ *Napjatá struna* – láska
- ♦ *Rýmy pro kočku a pod psa*
- ♦ *Kdo si se mnou bude hrát, Pro slepičí kvoč, Aprílová škola, Čítanka pro děti*

Jiří Kolář – básník, míchal i prózu a deníkové texty. Experimentoval, básně reagují na dobu. Stal se grafikem – koláže.

- ♦ *Prométheova játra* – ostrá kritika totality.

Jan Skácel – moravský prostý básník, měl rád děti a krajinu domova

- ♦ *Kolik příležitostí má růže*
- ♦ *Hodina mezi psem a vlkem*

Ivan Wernish

- ♦ *Kam letí nebe*
- ♦ *Dutý břeh* ♦ *Loutky*

Josef Kainar – psal i písňové texty

- ♦ *Moje blues* – sbírka
- ♦ *Český sen* – poema (dlouhá báseň na určité téma)
- ♦ *Člověka hořce mám rád*
- ♦ *Lazar a písň* – psáno nespisovně, obecnou češtinou
- ♦ *Kocourek* – životní osud, není pojmenován, je zakryt do problému s kocourkem, rozpad rodiny.
- ♦ *Zlatovláska* – veršovaná divadelní hra

Písňové texty:

Karel Kryl – protestní písně, 1969 – emigruje do Mnichova, spolupracuje se Svobodnou Evropou, po r. 89 se vrací do Čech, nelíbí se mu situace, 1994 umírá. 11 sbírek – písní a veršů

- ♦ *Bratříčku, zavírej vrátka* – kritika vpádu sovětských vojsk v r. 68
- ♦ *Rakovina*
- ♦ *Kniška Karla Kryla* ♦ *Krylias a Odyssea* – výběr z textů

Jaromír Nohavica ♦ *Tři čuníci, Babylon*

Zdeněk Rytíř – texty country písní, například pro Michala Tučného

Zdeněk Svěrák ♦ *Není nutno, Holubí dům*

Česká dramatická a filmová tvorba po 2. světové válce

Jan Drda

- ♦ *Hrátky s čertem* – peklo porovnává s fašismem

V+W – po únoru 1948 Voskovec emigruje

- ♦ *Pěst na oko, Divotvorný hrnec*

E. F. Burian – divadlo D34

50. léta: Zřízena DAMU, ideologický dozor nad divadlem, 64-68 – byly hrány satirické hry, tendence uvolnění.

Pavel Kouhout – asi 30 dramát. Začínal poezií, pak drama a próza. Začínal jako básník nadšený socialismem, novou dobou, idealista. Záhy zjistil, že to není takové.

- ♦ *Dobrá píseň* – politicky angažovaná, sentimentální, naivní. Přednost společenskému zatřídění, než osobnímu životu.

♦ *Zářijové noci* – 1. kritická hra, politická výchova v armádě, neberou se v úvahu problémy jedince. Aby prošla cenzurou, dosadí na závěr dobrého velitele, který stav pochopí.

- ♦ *Chudáček* – zakázána v době nastudování

- ♦ *Sbohem, smutku* (Taková láska) – ambice člověka se setkávají s nepochopením společnosti.

♦ *August, August, August* – Klaun, žije s cirkusem, jen šaškuje, chce mít vrcholné číslo, svěří se řediteli, že chce drezírovat koně. On mu tam pustí tygry. Zlikvidoval snílka, aby se nedral vzhůru.

♦ *Válka ve třetím poschodí* – aktovka. Generálové zjistí, že války jsou drahé, zjednoduší boj, vezmou obyčejného člověka z Prahy, jednoho z Německa. Těmto slušným lidem něco namluví, strhne se přestřelka, Němce raní mrtvice.

Adaptace:

- ♦ *Cesta kolem světa za 80 dní, Válka s mlouky*

♦ *Ubohý vrah* (Andrejev) – Hrdinu podvádí manželka, on je přesvědčen, že milence zavraždil, v blázinci, inscenují to, aby si myslel, že ho konečně zabil, on se sesype.

Josef Topol

- ♦ *Půlnoční vítr* – střetnutí knížete Václava s bratrem Boleslavem

- ♦ *Jejich den, Konec masopustu*

Milan Kundera – před emigrací

♦ *Majitelé klíčů* – Bývalý komunistka se snaží přežít válku, požádá ho o úkryt bývalá láska, odhalí je, kolaboranta zabije. Musí se rozhodnout, zda být zlikvidován gestapem s celou rodinou, nebo se zachránit. Zvolí útěk a ilegální boj.

♦ *Jakub a jeho pán* – podle Diderota: Jakub fatalista a jeho pán. Pán a sluha někam jedou. Pán tam má nemanželské dítě, vypravují si životní příběhy, tyto se odehrávají, lásky, vítězství i prohry.

Václav Havel – Psal režimem zakazované hry. Když už se mohly hrát, nebyly aktuální. Výrazně tíhl k divadlu, když nemohl psát, dělal kulisáka. ♦ *Autostop* s Vyskočilem

♦ *Zahradní slavnost* – 1963. Hl. postava založila kariéru na frázích doby. Kritická hra, pokud člověk chtěl pracovat, musel se přizpůsobit.

- ♦ *Vyrozumění, Žebrácká opera* – jako Brecht

- ♦ *Audience, Vernisáž* – aktovky

- ♦ *Asanace* – snaha o přestavbu městečka – podhradí, změna situace v republice ovlivňuje požadavky

František Hrubín

- ♦ *Srpnová neděle, Křišťálová noc*

Vratislav Blažek

- ♦ *Starci na chmelu, Dáma na kolejích*

Vítězslav Nezval

- ♦ *Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou* – nebezpečí války, zničené civilizace

Oldřich Daněk

♦ *Dva na koni, jeden na oslu* – Žoldnéři mají dost války, chtějí domů. Do ničeho se nebudou plést, jen domů. Ubytují se v hospodě, dojde ke rvačce, vidí nespravedlnost, jdou na pomoc – humanisté. Pomohou dívce (na oslu), ta pokračuje s nimi.

♦ *Vévodkyně valdštejnských vojsk* – Skupina žoldnéřů, markytánek, chtějí domů. Prolévá se minulost se současností. Markytánka v minulosti mladá, zamilovaná do vojáka, v současnosti unavená. Valdštejn dříve – vojevůdce, nyní mrtvý, hádají se.

Daniela Fischerová

♦ *Hrdina mezi psem a vlkem* – námět ze života Françoise Villona – soudní proces, v průběhu divák zjistí, že je to justiční podvod, všichni to vědí. Villon je odsouzen.

- ♦ *Princezna T.* – O princeznu bojuje chudý mladík, vítězí, chud'as není chud'as, ale sousední vládce. Jde mu o zemi.

Jaroslav Dietl

- ♦ *Nemocnice na kraji města, Žena za pultem, Nejstarší z rodu Hamrů* – televizní seriály

Jiří Hubač

- ♦ *Dům na nebesích, Král Krysa* (podle Clavela), *Komu zvoní hrana* (podle Hemingwaye)

- ♦ *Ikarův pád, Tažní ptáci* – televizní hry napsány na tělo Vladimíru Menšíkovi, o problémech s alkoholem

- ♦ *Nezralé maliny, Dobrá Voda* (seriál), *Sanitka* (seriál)

Vznikaly malé divadelní scény – Ypsilonka, Na provázku (Donutil, Polívka), Divadlo Járy Cimrmana (Svěrák, Smoljak)

Suchý, Šlitř

Miroslav Horníček

- ♦ *Albert*

Světová literatura 2. poloviny 20. století

Francie: **Existencialismus:** Lidé jsou sami sobě odcizeni. Autoři se snaží oprostit od vnějších vlivů. Vystavují je výjimečným situacím, aby se ukázalo, jaký člověk je opravdu je. Člověk není ničím vytvořen, ale je sám sebou.

Jean Paul Sartre – prozaik a dramatik, filozof. Byl levicového smýšlení. Příznivec SSSR, po 68. roce odpůrce.

♦ *Zed'* – povídka

♦ *Vězni z Altony* – drama, vojáci jsou zajati. Nepřítel jim nabídne svobodu, pokud prozradí, kde je jejich radista.

Odolávají. Uvědomují si, že radista musí být už pryč, prozrazují úkryt. Jsou zastřeleni.

Albert Camus – prozaik, dostal Nobelovu cenu. Žil v Alžírě, po vzpouře odchází do Francie

♦ *Cizinec* – cizinec v Alžírě, zastřelí Araba, u soudu z něj dělají svědci vraha (matku v sanatoriu, na pohřbu-cigaretu)

♦ *Mor* – Karanténa v městu, ponorková nemoc.

Nový román: Nelze vystihnout soudobý svět. Autoři odmítají vševidoucího vypravěče, víme jen to, co je vidět, do soukromí nevidíme.

Alain Robbe-Grillet

♦ *Gumy* – detektivní román, nelze pochopit, o co jde.

♦ *Žárlivost* – novela, milostný trojúhelník

Absurdní drama: Svět je pro člověka nepochopitelný, dělá si s ním, co chce. Lidé nejsou schopni navzájem se porozumět.

Eugene Ionesco

♦ *Plešatá zpěvačka* – inspirace krátkými frázemi pro cizince, lidé si nerozumí

Samuel Beckett

♦ *Čekání na Godota* – dva lidi čekají na Godota, baví se o něm, Nevíme, kdo to je. Projde otrokář a otrok. Nepřijde.

Postmodernismus: Neuznává jedinou pravdu, nesnaží se ji nalézt.

Milan Kundera – původem Čech

♦ *Nesnesitelná lehkost bytí, Nesmrtelnost*

Německo: **Erich Maria Remarque**

♦ *Vítězný oblouk, Noc v Lisabonu* – osudy emigrantů, nepochopení místních obyvatel a úřadů

♦ *Jiskra života* – inspirována vězněním jeho sestry. Líčí situaci v koncentračním táboře

♦ *Čas žít, čas umírat* – Německo v době války, ukazuje, kam až Německo kleslo

Lion Feuchtwanger

♦ *Bratři Lautensackové* – Hitler se cpal k moci. Jeden z bratrů-jasnovidec jde k nacistům, obávají se, zlikvidují ho.

♦ *Lišky na vinici* – o francouzské revoluci

♦ *Blázna moudrost* – o Jean Jaquesu Rouseaovi ♦ *Goya* – o španělském malíři

Autoři, kteří se zamýšlejí nad smyslem událostí

Heinrich Böll – Proč se člověk válkou mění, proč to v Německu začalo. Na rozdíl od jiných autorů chce události probrat

♦ *Kdes byl, Adame* - ... když to vypuklo. Nikdo nic nedělal, aby odvrátil válku

♦ *Vlak dojel přesně* – předtucha smrti při nástupu od vlaku na frontu se vyplní

♦ *Biliár o půl desáté* – Co se stane, když člověk podlehne davové psychóze

Günter Grass – Narodil se v Gdansk, po válce žil v Německu

♦ *Plechový bubínek* – Skřet, žije v ústavu, na bubínek bubnuje svůj život, působí jako inteligent. Nástup fašismu.

Anglie: **Hnutí „rozhněvaných mladých mužů“** - Mladí lidé se vrátili z války, hledají místo. Nelíbí se poměry ve společnosti.

John Osborne

♦ *Ohlédni se v hněvu* – drama, Jimmy Porter se pohybuje mezi lidmi s odstupem od normálního života.

John Brain

♦ *Místo nahoře, Život nahoře* – hrdina se vzdá své lásky aby se vypracoval nahoru, ožení se, ale štěstí nenachází

Vál. téma: **James Clavell**

♦ *Král Krysa* – Jap. zajat. tábor. Angličané mají své hodnoty, sami si organizují tábor. Krysa toho zneužívá. Končí

tábor, nikdo s ním nechce nic mít

George Orwell

♦ *Farma zvířat*

♦ *1984* – Varuje před totalitou, vydáno 1949

J. R. R. Tolkien

♦ *Pán prstenů, Hobit*

Postmod.:

Salman Rushdie

♦ *Satanské verše* – román, tehdejší iránský vůdce - urážka Alláha. Proklel Rushdieho. Každý muslim ho může zabít.

♦ *Hanba* – román

♦ *Půlnoční děti* – Děti narozené o půlnoci mají zvláštní schopnosti, lidé toho chtějí využít a pak se bojí zneužití.

Okr. lit.:

Frederick Forsyth

♦ *Den pro Šakala* – román zobrazuje boj tajných služeb proti terorismu

Agatha Christie – Její detektivové jsou originální (Cizinec Hercule Poirot, lidí znalá stařenka slečna Marplová)

♦ *Smrt na Nilu, Deset malých černoušků* – vraždy podle básničky

USA:

Norman Mailer

♦ *Nazi a mrtví* – Osudy průzkumného družstva v týlu japonských jednotek

William Styron

♦ *Sophiina volba* – vzpomínky na koncentrační tábor. Člověk je přinucen i k věcem, které by neudělal.

Joseph Heller

♦ *Hlava XXII* – Část voj. zák. znemožňuje odchod i pro duš. nemoc. Kapitán Yossarin zápolí s nesmyslným armádním mechanismem, založeným na naprosté manipulaci.

V prostředí poválečných Spojených států je jedinou hodnotou úspěch

Arthur Miller

♦ *Smrt obchodního cestujícího* – snaží se být úspěšný, není schopen přijmout jiné životní hodnoty, je tedy zbytečný.

Jerome David Salinger

♦ *Kdo chytá v žitě* – Hrdina se nedokáže, ale také nechce přizpůsobit prostředí. Je naděje, že život se dá zařídit i jinak.

Beat Generation – Dává provokativním stylem najevo, že je válkou odepsána. Snaží se uniknout do stavu blaženosti – drogami, sexem, jazzem... Rodí se kult tuláka. Tento styl se stal módní záležitostí, udržel se jen u hippies.

Jack Kerouak

♦ *Na cestě* – kultovní román, oslavuje kult tuláctví.

Allen Ginsberg

♦ *Kvílení a jiné básně*

William Saroyan – židovská literatura

Alex Haley – černošská literatura

♦ *Kořeny: Sága jedné americké rodiny*

Sci-fi:

Isaac Asimov

♦ *Nadace* + další pokračování. Lidstvo čeká období úpadku, chce tuto dobu přeskochit, uloží informace v nadaci.

Arthur C. Clarke – pracoval na projektu letů do vesmíru, má znalosti v oboru, dílo je založeno na racionálních faktech.

♦ *Vesmírná odysea* + druhá a třetí – cesty vesmírem

Ray Bradbury

♦ *Martánská kronika* – povídky. Osídlení Marsu, Mart'ané mají lepší psychické schopnosti, likvidují lidi. Lidé se uchycují. Mart'ané vymírají na lidskou epidemii. Na Zemi – válka. Lidé chtějí zbytek Mart'anů najít a porozumět.

♦ *451 stupňů Fahrenheitů* – Zničená kultura, myšlení je zakázáno, vše má být na stejné úrovni. 451°F – vznícení papíru.

Kurt Vonnegut jr.

♦ *Jatka č. 5* – Kombinuje realitu s fikcí. Bombardování Drážďan.

Ken Kesey

♦ *Přelet nad kukaččím hnízdem* (Vyhoďme ho z kola ven) – vystihuje manipulování s člověkem.

SSSR: Socialistický realismus: Vývoj skutečnosti. Něco je špatné vinou jednotlivce, nepřítele, směrem ke komunismu se to vylepší.

Boris Polevoj

♦ *Příběh opravdového člověka* – Skutečná událost. Merejev byl sestřelen, přišel o nohy, naučil se létat s protézami.

Alexandr Fadějev

♦ *Mladá garda* – hornickou oblast zabrali Němci. Ale než přišli, zůstalo tam jenom pár odbojářů. Ale byli prozrazeni.

Michail Šolochov – Nobelova cena

♦ *Osud člověka* – Sokolov je zajat, uvězněn. Ujede autem, unese důstojníka s plány útoků. Přišel o rodinu, dělá řidiče.

Potká chlapce, ten hledá otce, vezme ho za svého.

Budovatelská próza:

Boris Pasternak

♦ *Doktor Živago* – Doktor je zmítán revolucí, přijde o majetek, musí cestovat léčit. Chce jinou volbu než dvě strany.

Alexandr Solženicyn – dizident, byl pronásledován, zákaz publikování, emigroval, 11 let v lágrech.

♦ *Jeden den Ivana Děnisoviče* – život ve stalinském lágru

♦ *Souostroví Gulag* – zatýkání nevinných lidí, falešná obvinění, vynucená přiznání. Část jsou dopisy 227 lidí.

Čingiz Ajtmatov – Kyrgyz

♦ *Džamila* – milostná novela, vztah dvou lidí z jiného národa. Bratr jim chce pomoci.

♦ *Stanice Bouřná*

♦ *Popraviště* – řeší otázky globalizace, porušování demokracie, chování k přírodě. Proplétá se příběh vlčí rodiny.

Sci-fi: optimistické

bratři Strugačtí

♦ *Je těžké býti bohem* – Na planetě vysadí vědce. Sleduje středověké poměry, násilí. Může jim pomoci, ale morálně ne.

Belgie:

Georges Simenon – Hrdina jeho knížek je komisař *Maigret*

Itálie:

Alberto Moravia

♦ *Horalka, Římanka* – válečná a poválečná doba. Dívka odchází z Říma do hor, aby přežila válku.

Umberto Eco

♦ *Jméno růže* – Mnich, který střeží čistotu náboženství.

Kanada:

Arthur Hailey – zakladatel sociologického románu. Studuje a žije v určitém prostředí. (např. *Hotel*). Popíše to.

Polsko:

Stanislaw Lem – Sci-fi

♦ *Solaris*

Slovensko: Dominik Tatarka

♦ *Farská republika* – dusná atmosféra fašistického státu

♦ *Průtená kresla*

♦ *Démon súhlasu* – souhlas lidí s režimem, o poválečné literatuře.

Ladislav Mňačko

♦ *Smrt se volá Engelchen* – ve válce není jen hrdinství, i zbabělost. Fašisté zaútočí na partyzánskou jednotku. Stahují se. Němci postřílí obyvatele a vypálí obec Ploština. Partyzáni si uvědomují svou chybu.

♦ *Oneskorené reportáže* (Opožděné reportáže) – ukazuje absurditu režimu.

Fantazijní literatura

- 3 části: - science-fiction – kombinace vědy a fantazie – mnoho autorů si hraje, že vědě rozumí – nekvalitní díla
- fantasy – pohádkové motivy
- utopie a antiutopie – utopie - ideální svět (Thomas Moore – Utopia) - antiutopie – když ideální svět přestane fungovat

Dříve označováno jako dobrodružná literatura.

Česká:

Předchůdci:

Karel Hloucha

- ♦ *Zakletá země, Podivné Jiříčkovo cestování*

Jakub Arbes

- ♦ *Newtonův mozek* (cestování časem, dějiny jsou jen dějinami válek)

Karel Čapek

- ♦ *RUR, Krakatit, Válka s mloky, Továrna na absolutno*

Jan Weiss

- ♦ *Zrcadlo, které se opožďuje* – povídky, titulní vypráví o zrcadle, které zobrazuje to, co se dělo, když byla tma
- ♦ *Dům o tisíci patrech*

Po 2. sv. válce:

Josef Nesvadba – psychiatr, využíval svého vzdělání v díle, psal i přes odpor režimu

- ♦ *Tarzanova smrt, Einsteinův mozek* – povídky

Ludvík Souček – zajímal se o mimozemšťany a o jejich návštěvu

- ♦ *Tušení stínu, Tušení souvislostí*
- ♦ *Cesta slepých ptáků* (expedice v jeskyních se stopami mimozemšťanů, deníková forma + foto)
- ♦ *Pevnost mravenců, Případ baskervilského psa*

Vladimír Páral

- ♦ *Pokušení A-ZZ* (lidé jsou využíváni mimozemskou civilizací, ti jim zato splňují jejich tužby)
- ♦ *Romeo a Julie 2300, Válka s mnohozvířetem* (zhmotnělý smog), *Země žen*

Jaroslav Veis – byl zakázán, vydával pod jiným jménem, pak se k dílům přiznal

- ♦ *Pandořina skříňka*

Ondřej Neff

- ♦ *Něco je jinak* (vývoj české sci-fi), *Všechno je jinak* (vývoj světové sci-fi)
- ♦ *Veje naruby, Měsíc mého života*
- ♦ *Jádro pudla, Čarodějův učeň, Šídlo v pytli* – pro děti

Josef Pecinovský – učil na SOU ve Štětí

- ♦ *Plástev jedu* – bohatí ovládají svět, ostatní pro ně pracují
- ♦ *Juta* – inteligence lidí je udržována na nízké úrovni, dají se tak ovládat
- ♦ *Abbey Road* – podle desky Beatles, na každou píseň jedna povídka, 2 dostaly cenu Mloka Karla Čapka

Světová:

Jules Verne ♦ *Cesta do středu Země, 20000 mil pod mořem, Ocelové město*

H. G. Wells

- ♦ *Válka světů* – napadení Anglie mimozemšťany, z počátku snaha to utajit, uvědomili si, že s tím musí něco dělat
- ♦ *Ostrov doktora Moreau* – mutanti na ostrově, vědecké pokusy

Isaac Asimov ♦ *Nadace* – vědci zjistili, že lidstvo čeká období úpadku, uchovávají tedy vědomosti v nadaci

Arthur C. Clarke – pracoval na projektech letů do vesmíru

- ♦ *Vesmírná odysea, Druhá a třetí vesmírná odysea*

bratři Strugačtí

- ♦ *Je těžké být bohem* – vědci pracují na planetě se středověkou společností, mohou jim pomoci, ale morálně nesmí
- ♦ *Piknik u cesty*

Stanislav Lem ♦ *Solaris, Astronauti*

Ray Bradbury

- ♦ *Martánská kronika*
- ♦ *451 stupňů Fahrenheita*

Kurt Vonnegut jr. ♦ *Jatka č. 5*

Utopie:

Thomas Moore ♦ *Utopia*

Antiutopie:

George Orwell ♦ *1984*

Ken Kesey ♦ *Přelet nad kukaččím hnízdem* – princip vymývání mozků, nejenom v totalitě, ale i v demokracii (USA), demokracie není nic, co je dáno, musí se dodržovat.

Fantasy:

J. R. R. Tolkien

- ♦ *Hobit, aneb cesta tam a zase zpátky*
- ♦ *Pán prstenů: Společenstvo prstenů, Dvě věže, Návrat krále*

Rowlingová ♦ *Harry Potter*

Okrajové literární žánry

- detektivka, horor, kovbojské příběhy, červená knihovna, harlequin a sci-fi

Edgar Allan Poe – zakladatel detektivky, hororu, i sci-fi

♦ *Vraždy v ulici Morgue*

Karel May – němec, indiánky (nikdy nebyl v Americe), cesty po orientu, postavy Old Shatterhand, Kara ben Nemsi

♦ *Vinnetou, Old Surehand* – indiánky

♦ *Pouští, Divokým Kurdistánem* – cesty po orientu

James Coop

♦ *Poslední mohykán*

Sir Arthur Conan Doyle - autor světoznámého Sherlocka Holmese

♦ *Příběhy Sherlocka Holmese, Pes Bakervilský*

♦ *Ztracený svět* – o náhorní plošině s pravěkými zvířaty

Ian Fleming – 15 románů, 2 povídkové knížky o Jamesi Bondovi, pokračovatel Raymond Benson

Agatha Christie – postavy Hercule Poirot, slečna Marplová, vynikající detektivní zápletky a skvělý smysl pro humor

♦ *Smrt na Nilu, Vraždy podle abecedy, Deset malých černoušků*

Samuel Hammett - představitel americké Drsné školy, hlavní detektiv má logické myšlení a „tvrdou pěst“

Frederick Forsyth

♦ *Den pro Šakala* – boje proti terorismu

Mario Puzo

♦ *Kmotr* – americká mafie

Erle Stanley Gardner – autor právníka Perryho Masona,

♦ *Případ ...* - začíná každé dílo

Karel Čapek

♦ *Povídky z jedné a druhé kapsy* – *Ukradený kaktus* - většina povídek z tohoto díla jsou detektivky

František Langer - hlavním detektivem je detektiv Klubičko

Josef Škvorecký

♦ *Hříchy pro pátera Knoxe*

♦ *Smutek poručíka Borůvky, Konec poručíka Borůvky, Návrat poručíka Borůvky*

Jiří Marek

♦ *Panoptikum starých kriminálních příběhů* - příběhy zasazené do 1. Republiky

♦ *Panoptikum hříšných lidí, Panoptikum města pražského* – zfilmováno: Panoptikum hříšných lidí města pražského

Eduard Fiker – cca 80 titulů

♦ *Série C-L* - vytvořen na podkladě skutečného příběhu, vlakové loupeže, peníze se později začaly objevovat.

♦ *Zinková cesta* – ve filmu 13. revír

Václav Erben - vymyšlený detektiv Exner – mladý elegantní sukničkář

♦ *Poklad byzantského kupce* - využíval archeologických poznatků

♦ *Osamělý mrtvý muž* - příběh ze zoologické zahrady

♦ *Smrt talentovaného ševce* – švec, který maloval obrazy, konkurence, dopltil na to

Jan Zábřana - ve svých dílech se navrácí do období první republiky

♦ *Vražda pro štěstí, Vražda se zárukou, Vražda v zastoupení*

Humor a satira: Počátek asi v dobách Karlovy Univerzity

♦ *Podkoní a žák, Mastičkář, Satiry o řemeslnících*

Interludia – div. hry z vesnického prostředí, husitská doba – husité vs. katolíci

♦ *Sedlák, co měnil, až vyměnil*

Václav Kliment Klicpera - veselohry

♦ *Rohovín Čtyřrohý, Hadrián z Římsů*

Jan Neruda – fejetony

Svatopluk Čech ♦ *Výlety pana Broučka*

Ladislav Stroupežnický ♦ *Naši furianti*

Zdeněk Jirotka ♦ *Saturnin*

Josef Škvorecký ♦ *Tankový prapor*

Miroslav Švandrlík ♦ *Černí baroni*

Miroslav Horníček ♦ *Dobře utajené housle* – jemný humor, *Chvála pohybu, Tři Alberti a slečna Matylda*

Karel Michal ♦ *Bubáci pro všední den*

Miroslav Skála

♦ *Svatební cesta do Jiljí* – Lidé se chtějí vzít, on chce udělat zkušební cestu, kde se poznají. Skály, sjiždění vody. Zjistí, že nepoznal, že se k sobě hodí. Vezmou se.

♦ *Holubník na odvrácené straně Měsíce* – parodie na různé žánry

♦ *Tamtamy, Cesta kolem mé hlavy za 40 dní, Uvěřitelné příhody doktora Papula*

František Nepil ♦ *Dobré a ještě lepší ráno*

Suchý, Šlitř

Šimek, Grossmann

Náš region a literatura

- ♦ *Staré pověsti české* – pověst o praotci Čechovi

Roudnice:

- Francesco Petrarca** – pobýval v Roudnici na zámku
- ♦ *Roudnický kodex* - kniha z 15. století, kázání, kalendář, husitské písně
- Fráňa Šrámek** – maturoval na gymnáziu
- Milan Děžinský** – učil ve Štětí, nominace v soutěži Magnesia Litera 2004
 - ♦ *Kašel mé milenky*, *Černá hodinka* – básnické sbírky
- Miloš V. Kratochvíl**
 - ♦ *Dva rody pod Řípem* – román
- Jana Tomanová** – nar. 1981, začala psát na gymnáziu
 - ♦ *Modré oči osudu* – román o první lásce
 - ♦ *Žít a věřit*, *Budoucnost na dlani*, *Skrz krk*
- Michal Horáček** – písňové texty
 - ♦ *S cizí ženou v cizím pokoji*, *Kníže Rohan*, *Život je krásná věc*
- Jan Kozák** – propagoval komunismus
 - ♦ *Svatý Michal* – o víně (film Bouřlivé víno)
 - ♦ *Adam a Eva* – příběh o počátku pěstování broskví

Bechlín:

- Jan Neruda** – pozván do Bechlína mecenášem umění Augustem Švagrovským
 - ♦ *Písně kosmické* – věnováno podřipsku

Dobříň:

- Josef Hora** – narodil se zde, s matkou se přestěhoval do Roudnice, studoval na gymnáziu
 - ♦ *Básně*, *Strom v květu*
 - ♦ *Pracující den*, *Srdce a vřava světa*, *Bouřlivé jaro* – proletářské dílo
 - ♦ *Itálie* – ovlivněna cestou do Itálie, hrozba Musolinioho fašismu
 - ♦ *Domov* – ohrožení fašismem

Krábčice:

- Jan Karafiát** – 19. století, evangelický kněz, v Roudnici – plán na napsání Broučků
 - ♦ *Broučci* – nábožensky laděné

Štětí:

- Josef Pecinovský** – učitel na učilišti ve Štětí, získal dvakrát cenu Mloka (sci-fi)
 - ♦ *Plástev jedu* – o záměně otroka za vládce
 - ♦ *Juta* – román o debilizaci chytrých dětí
 - ♦ *Abbey road* – na desku Beatles

Litoměřice:

- 13. st - První česky psaná věta – darovací listina, připsaná na zakládací listině litoměřické kapituly
- Poč. 15. st. – *bible litoměřická* – ručně psaná, krasopisná a ilustrovaná
- Pavel Stránský** - 17. st. – absolvent pražské univerzity, učil na školách do bitvy na Bílé hoře, odešel do Německa
 - ♦ *O státu českém*
- Karel Hynek Mácha** – dožil se 26 let v Litoměřicích, zemřel po požáru.
 - ♦ *Máj* – čtyři zpěvy a dvě intermezza
- Josef Jungmann** – učil na litoměřickém gymnáziu nepovinnou češtinu, doplňoval slovní zásobu o odborné názvosloví
 - ♦ *Slovesnost* – učebnice, *Slovník česko-německý*
 - ♦ *Ztracený ráj* – překlad od Milтона, *Atala* – povídka od Chateaubrianda, překládal Goetha, Schilera

Terezín:

Hodně českých spisovatelů zde bylo v koncentračních táborech (Poláček, Frýd, Lustig)

Libochovice:

- Jan Evangelista Purkyně** – spolupracoval s Jungmannem na jeho slovníku
- Jiří Marek** – Jungmann ho učil, detektivky
- Jiří Kopta**

Mělník:

- Viktor Dyk** - básník, dramatik, prozaik, anarchista
 - ♦ *Satiry a sarkasmy*, *Buřiči*
 - ♦ *Milá sedmi loupežníků* – satira
 - ♦ *Krysař* – novela
 - ♦ *Zmoudření Dona Quiota* - drama
- Jaroslav Seifert**
 - ♦ *Říp* – báseň

2. světová válka v české poválečné próze

Partyzánský odboj, boje za hranicemi, sabotáže v továrnách, židovská problematika, totální nasazení – určité ročníky byly odvezeny pracovat, odboj v 1945

Julius Fučík – komunistický novinář

♦ *Reportáž psaná na oprátce* – Vzpomínky na zatčení, výslechy, věznění fašisty. Ideální hrdina komunistů. Gusta Fučíková vypustila jednu část o jeho slabosti.

Jan Drda

♦ *Němá barikáda* – povídky z Heydrichiády, války a květnového povstání

Norbert Frýd

♦ *Krabice živých* – o koncentračních táborech

Karel Ptáčník

♦ *Ročník jedenadvacet* – totální nasazení

Josef Škvorecký – v Torontu založil nakladatelství 68Publishers, autobiografická postava Danny.

♦ *Zbabělci* – 8 dní okolo květnového povstání 1945. Danny se přidá k armádě.

♦ *Prima sezóna* – Dannyho dospívání a láska k hudbě

Bohumil Hrabal

♦ *Ostře sledované vlaky* – Elév Miloš Hrma, milostné neúspěchy, zničí vlak výbušnin.

Židovská problematika:

Norimberské zákony zbavily Židy občanství, neměli práva. Hvězda – symbol vyřazení ze společnosti, nesměli být zaměstnáni.

Jiří Weil – Vysoký člen Komunistické strany, byl vyslán do SSSR, napsal knihu o pobytu v Moskvě. Ukazuje skutečné poměry, nesvobodu lidí, podezírání.

♦ *Život s hvězdou* – Slabý a bezbranný židovský úředník zápasí s nacistickou mašinerií. Zničí dům, aby Němci nic nedostali. Odhodlá se k tomu, že nenastoupí do transportu. Bude žít v ilegality, našel v sobě odhodlání.

Jan Otčenášek

♦ *Romeo, Julie a tma* – Pavel a židovka Ester, přechovává ji za Heydrichiády

♦ *Kulhavý Orfeus* – Ilegální skupina studentů, kteří organizují odboj

Arnošt Lustig – Učitel literatury v Americe, 41- z rasových důvodů vyloučen ze školy, 42 – odvezen do Terezína, Buchenwaldu, Osvětimi. Březen 1945 – utekl z transportu vězňů – pochodu smrti

♦ *Noc a naděje, Démanty noci* – soubory povídek, vystavuje zkoušku mravní svědomí. Mravní cit vyrazí na povrch v kritických situacích.

♦ *Dita Saxová* – dívka která svými schopnostmi přesahuje své vrstevníky. Ucházejí se o ní dva mladíci. Sebevražda.

♦ *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou* – Nacisté při transportu nabídli svobodu bohatým židům za peníze. Pak nesplní. Kateřina se líbí důstojníkovi. Chce, aby se svlékla. Využije jeho neopatrnosti, zabije ho, oni ji zastřelí. Vzepřela se.

♦ *Nemilovaná* – psal, když jeho dceři bylo 16. Dívka má strach ze smrti, stane se prostitutkou Nacistů.

Ladislav Fuks – autor psychologických děl

♦ *Spalovač mrtvol* – Ředitel krematoria, oddaný své práci. Miluje svou ženu a rodinu. Jako vedoucí musí jít příkladem, být s režimem. Jeho přítel – nacista – jeho žena je napůl židovka. Zastaví to kariéru. Přesvědčí sám sebe, že koná dobro, zabije manželku, děti utluče, zpopelní je.

♦ *Pan Theodor Mundstock* – žid. Jeho přátelé jsou postupně odváženi. Přípravuje se na odvoz, váží si věci. Sežene si falešné zuby, aby je vyplívl, když ho esesák uhodí. Umře pod koly auta před nástupem k transportu.

Ota Pavel – Syn židovského otce. Válku prožíval jako malý, proto nebyl odvezen do koncentráku, otec a bratři ano. Stal se sportovním novinářem, napsal dvě povídkové knížky, ve kterých popsal své dětství. Jeho otec podváděl svou ženu, ale měl je rád, občas nebyl úspěšný

♦ *Smrt krásných srnců*

♦ *Jak jsem potkal ryby*

Obraz vývoje naší společnosti v české poválečné próze

únor 1948 - KSČ se ujímá vlády, 1948 - 1956 (zemřeli Stalin a Gottwald) - éra vymyšlených procesů (uranové doly, tresty smrti, vězení), přitvrzování komunismu, 1956 - 1968 se postupně politická situace uvolňuje, 1968 - Pražské jaro - Dubček - reformy - příjezd vojsk Varšavské smlouvy, 1968 - sedmdesátá léta - období normalizace, 1989 - sametová revoluce

r. 45 až 50. léta:

Jan Otčenášek

- ♦ *Občan Brych* - o odpůrci února 1948

Václav Řezáč

- ♦ *Nástup, Bitva* - osidlování pohraničí

Kritika doby po únoru 48:

Karel Ptáčník

- ♦ *Město na hranici, Noc odchází ráno, Šestapadesátý*

Bohuslav Březovský

- ♦ *Věční milenci*

Jaroslav Putík

- ♦ *Smrtelná neděle*

Vladimír Páral - zachytil stereotyp, který plyne z režimu

- ♦ *Soukromá vichřice* - stereotyp, *Katapult* - záletník
- ♦ *Milenci a vrazi* - dva druhy lidí, s kvartýrem a bez něj, boj o místo ve společnosti

Jan Procházka - spolupracoval na seriálu Major Zeman

- ♦ *Ucho* - boj o koryto
- ♦ *Zelené obzory* - o kolektivizaci v zemědělství

Po 68. roce:

Ludvík Vaculík - nakladatelství Petlice - vydává samé kvalitní zakázané knihy,

- ♦ *Rušný dům* - vychovatel na internátu, kterému se nelíbí politický systém a jeho náraz na režim
- ♦ *Sekyra* - členství v KSČ udělalo z vypravěčova otce jiného člověka

Josef Škvorecký - nakladatelství v Torontu - Sixty-Eight Publishers

- ♦ *Tankový prapor* - absurdita v armádě, tzv. političtí důstojníci
- ♦ *Mirákl* - dvě části - proticírkevní teror 1949 + Pražské jaro 1968, pohne se obraz, komunisté zatýkali za provokaci

Bohumil Hrabal - po roce 1968 nesměl publikovat

- ♦ *Inzerát na dům, ve kterém nechci bydlet, Městečko, kde se zastavil čas*
- ♦ *Obsluhoval jsem anglického krále* - z číšníka hoteliér, milionář, internován v táboře pro milionáře
- ♦ *Příliš hlučná samota* - muž ve sběrně surovin zachraňuje knihy, později modernější lis, obsluha si jich neváží
- ♦ *Skřivánci na niti* - političtí vězni pracující ve sběrně surovin

Milan Kundera - prozaik, dramatik, básník žijící ve Francii

- ♦ *Žert* - román, *Život je jinde* - román

Pavel Kohout - básník, dramatik, prozaik, próza je výrazně politicky zaměřená

- ♦ *Z deníku kontrarevolucionáře* - líčení života, *Kde je zakopán pes* - zachycení atmosféry konce 70. Let
- ♦ *Bílá kniha o ...* - dílo o profesoru Juráčkovi, na kterého neplatí přitažlivost, čímž porušuje přírodní zákony a liší se,
- ♦ *Nápady Sv. Kláry* - umí předpovídat, popotahování s komunisty
- ♦ *Katyně* - román o dívce, která navštěvuje odbornou školu pro katy

Ivan Klíma

- ♦ *Hodina ticha* - 50. Léta,
- ♦ *Stojí, stojí šibenička, Mezi třemi hranicemi*

Miloslav Švandrlík

- ♦ *Černí baroni*

Michal Viewegh

- ♦ *Báječná léta pod psa* - autobiografický román, zachycuje politický vývoj

Emigrace: Zdeněk Pluhař

- ♦ *Opustíš-li mne*

Pavel Kohout

- ♦ *Konec velkých prázdnin*

Političtí vězni, pronásledování:

Jaromíra Kolářová

- ♦ *Jen o rodinných záležitostech* - rodina přijde o otce, zavrou ho.

Bohumil Hrabal

- ♦ *Skřivánci na niti*

Eva Kantůrková - prozaička, novinářka (po roce 1969 nemohla publikovat)

- ♦ *Sešly jsme se v jednom domě*
- ♦ *Přítelkyně z domu smutku* - zážitky z vězení, ženské osudy

Karel Pecka - odsouzen na 11 let za velezradu, v jáchymovských dolech

- ♦ *Motáky nezvěstnému* - příběh pana Svobody při putování po uranových dolech - díla zasazena do lágrů
- ♦ *Velký slunovrat* - o osudech politických vězňů v 50. letech

24 – Lidské osudy v české poválečné próze

Valja Stýblová - lékařka

- ♦ Mne soudila noc – psychologický román, morální apel na čtenáře. Studenti provádějí umělé potraty, potom zemře sestra jednoho z nich.
- ♦ Skalpel, prosím – vztahy mezi lidmi
- ♦ Nevěra – má člověk jít za láskou, nebo zůstat u rodiny? Z lékařského prostředí
- ♦ Most přes řeku Lethe, Most sebevrahů - sebevraždy

Vladimír Páral

- ♦ Soukromá vichřice
- ♦ Katapult
- ♦ Mladý muž a bílá velryba - lidé nehledají nic krásného, objevuje se mladý inženýr, je z nich zklamaný, chce něco dokázat, není důležitý výsledek, ale snaha o jeho dosažení

Jan Kozák

- ♦ Adam a Eva

Bohumil Hrabal

- ♦ Postřižiny – ukázka maloměstského způsobu života, postavami jsou Hrabalovi rodiče a hlučný strýc Pepino
- ♦ Perličky na dně, Pábitelé – lidé zvláště milující život, jejich veselé vyprávění

Jan Otčenášek

- ♦ Když v ráji přšelo – Mladí lidé odjedou z města na Šumavu, do krásné krajiny, zařídí si hospůdku. Čekají na prvního návštěvníka. Prvního pohostí, byl to poslední. Zkrachovali, ale prožili krásný čas. Vrací se zpět.

Jaromíra Kolářová

- ♦ Léto z kovbojem, Holky z porcelánu – scénář
- ♦ Cizí děti – 3 novely. Děti, které přišly o rodinu, vztah okolí k nim, kritika rodičů, co je opustili.
- ♦ Naděje má hluboké dno – Starší žena se dostane do nemocnice, myslí na manžela, co si bez ní počne, na vnoučata. Seznámí se s mladou dívkou s leukémií. Stará se o ní. Chodí tam za ní její příbuzní.
- ♦ Psala jsem pro tebe – román ve formě dopisu. Matka píše své dceři to, co jí nelze říct do očí. Zpověď, svůj příběh, jak byla lehkomyšlná, varuje ji. Jako příklad uvádí svůj příběh.
- ♦ Čtěla bych ten strom – dívka se zklame v lásce, má strach z další známosti, v práci se zamiluje do šéfa, on ji vezme na dovolenou. Vážila si ho, ale byl to jen úlet.

Josef Škvorecký

- ♦ Legenda Emöke – Žena, která se rekreuje v nějaké chatě, dva muži, líbí se jim, výrazně se liší. Jeden je vulgární primitiv, druhý slušný starý mládenec. Ten toho prvního odrovná, získá důvěru ženy. Ona je rozvedená, bojí se dalšího vztahu. Dá mu adresu. Odjedou domů, on ji nenapíše. Kritika lidí, co nemají odvahu změnit svůj život.
- ♦ Prima sezóna – Danny a jeho milostné nezdary za protektorátu

Jarmila Loukotková – o milostných vztazích

- ♦ Medúza – dospívající dívka, má své ideály, narazí na realitu.

Stanislav Rudolf

- ♦ Metráček

Michal Viewegh

- ♦ Účastníci zájezdu – spisovatel sbírá podněty k dílu, zájezd k moři

Radek John

- ♦ Memento - o drogách
- ♦ Jak jsem viděl Ameriku, Proč?, Bony a klid, Sněženky a machři, Džínový svět

Václav Dušek - hodně autobiografie v jeho dílech, píše slangově (nespisovnou formou)

- ♦ Panna nebo orel - román o Tadeášovi Falkovi, dělal závozníka na jatkách, zapletl se do problémů, jeho vracení do společnosti, do vztahů
- ♦ Druhý dech - druhá část
- ♦ Dny pro kočku - další část, ale první dějově
- ♦ Křehké vztahy - film dle knihy Druhý dech
- ♦ Tuláci - o Falkovi, povídky z jeho školních let
- ♦ Kukačky - o dvou dívkách z výchovného ústavu, utečou, vztahy mezi nimi a okolím